

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Diplomová práce

**Jazyk snů a slova o snech:
Výklad snů
podle S. Freuda a C. G. Junga**

Bc. Andrea Ivaničová

Plzeň 2015

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

KATEDRA FILOZOFIE

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Teorie a filozofie komunikace

Diplomová práce

**Jazyk snů a slova o snech:
Výklad snů
podle S. Freuda a C. G. Junga**

Bc. Andrea Ivaničová

Vedoucí práce:

Mgr. Radek Schuster, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Plzni dne 9. dubna 2015

.....

Obsah

1	Úvod	1
2	Současný přístup ke snům a jejich klasifikace podle funkce	3
2.1	Kompenzační sny	4
2.2	Situační sny	4
2.3	Redukční sny	5
2.4	Sny ve funkci řešitelů problémů	6
2.5	Formální přístup k funkci snů	7
3	Výklad snů podle Sigmunda Freuda	8
3.1	Stručný úvod do psychoanalytické teorie Sigmunda Freuda	8
3.2	Psychoanalytická metoda	10
3.3	Freudova teorie snu	12
3.4	Snová práce a funkce snů	16
3.5	Výklad snů ve Freudově psychoanalýze	18
3.6	Příklady snů vyložených Sigmundem Freudem	21
4	Výklad snů podle Carla Gustava Junga	24
4.1	Stručný úvod do analytické psychologie Carla Gustava Junga	24
4.2	Jungova teorie snu	27
4.3	Povaha a funkce snění	28
4.4	Analýza a výklad snů v Jungově psychoterapii	30
4.5	Amplifikace, dva způsoby výkladu snů	33

4.6	Příklady snů interpretovaných po způsobu Carla Gustava Junga . . .	36
5	Komparace Freudova a Jungova přístupu k výkladu snů	39
5.1	Rozchod Freuda a Junga, první odlišnosti v teoriích	39
5.2	Rozdíly a podobnosti mezi freudovským a jungiánským výkladem snů	41
5.3	Znázornění rozdílů výkladu snů pomocí komunikačního schématu	43
6	Výklad snů a teorie významu	48
6.1	Význam mluvčího, význam věty	48
6.2	Kooperační princip a maximy konverzace při terapii	49
7	Praktická část: vlastní výklad snů s využitím metody Freuda a Junga	52
7.1	Sen třiatřicetileté dívky	52
7.2	Sen dvaatřicetileté vdané ženy	54
8	Závěr	56
	Literatura	59
	Resumé	62

Seznam obrázků

5.1	Komunikace při Freudově psychoanalytickém výkladu snů	44
5.2	Komunikace při Jungově terapii	46

Úvod

Již ve starověku lidé toužili vědět, co se jim ve snu ukazuje, a tato touha nás neopustila ani do dnešní doby. V průběhu historie existovalo mnoho teorií, ať už se jednalo o ty, které tvrdily, že sny předpovídají budoucnost, nebo ty, které říkaly, že sny jsou zprávami od boha, nebo že skrze ně člověk naopak komunikuje s podsvětím. Výklad snů podložený systematickou teorií přichází až se Sigmundem Freudem a jeho následovníkem Carlem Gustavem Jungem, o jejichž přístupu ke snům bude pojednávat tato práce.

Metodou analýzy, syntézy, interpretace a komparace se budu snažit naplnit cíl práce, kterým je vyložení Freudova a Jungova pojetí snů a následné poukázání na podobnosti a rozdíly mezi oběma koncepcemi. Dále bude mým úkolem uvést souvislost s Griceovou teorií významu a demonstrovat získané teoretické znalosti při vlastním výkladu snů.

V první části budu prezentovat obecný úvod do teorie snu tím, že uvedu klasifikaci teorií snu podle jejich funkce. Kromě kompenzační, situační a redukční funkce, pro které základy položili právě Freud s Jungem, budou popsány také novodobé přístupy k funkci snů, včetně toho formálního, který se v dnešní době rozvíjí nejvíc. V druhé a třetí části postupně představím psychoanalýzu, přístup Freuda k výkladu snů a Jungovu analytickou psychologii spolu s jeho teorií výkladu snů. Pro lepší pochopení teoretických poznámek budou na konci obou kapitol uvedeny ukázkové výklady konkrétních snů podle Freuda a Junga. Cílem čtvrtého oddílu bude poukázat na podstatné podobnosti a rozdíly mezi freudovským a jungiánským výkladem snů. Této kapitole bude také podřazena část znázorňující a popisující komunikaci při Freudově a Jungově terapii, ve které budou uvedeny rozdíly mezi Freudovým a Jun-

govým přístupem ke komunikaci s pacienty. V následující páté části se budu snažit porovnat komunikaci při terapii s Griceovou teorií významu mluvčího a konceptem kooperačního principu a maxim komunikace. V poslední, praktické, kapitole práce se pokusím uplatnit získané teoretické znalosti o výkladu snů tím, že uvedu dva příklady snů, které budu interpretovat za použití Freudovy a Jungovy metody výkladu snů.

Současný přístup ke snům a jejich klasifikace podle funkce

Sny vždy byly, jsou a budou součástí našeho každodenního života. Jejich výklad a porozumění jejich obsahu nás vždy zajímali. Interpretace se však liší. Někdo zastává názor, že sny předpovídají budoucnost, jiní věří, že v nich najdou nějaká skrytá poselství, další říkají, že ve snech se ukazují naše skrytá a nevyslovená přání. Lze se však setkat i s názory, že sny jsou beze smyslu. Právě z tohoto důvodu se v historii objevilo mnoho teorií snů, které se kromě interpretace věnovaly i jejich funkci.

Již v průběhu devatenáctého století bylo snění označováno jako psychická aktivita, byly položeny vědecké základy pro pochopení a výklad snů a také byla vytvořena základna pro psychologii snu 20. století. (Černoušek, 1988, s. 149-150) Prvním, kdo přiznal snům určitou funkci a pokusil se něco takového vědecky podložit, byl Sigmund Freud. Lze říci, že Freud se díky tomu stal průkopníkem psychologie snu. Na Freuda plynule navázal Carl Gustav Jung, který zpochybnil funkce snů ve Freudově pojetí a přišel s vlastní klasifikací. Následující klasifikace zde bude uvedena, protože vychází z Freudova a Jungova díla a je potřeba poukázat na to, jak významné byly tyto teorie pro utvoření současného rozdělení snů podle jejich funkce. Formální přístup bude zmíněn na závěr této kapitoly, aby bylo zřejmé, že dnes existují i teorie, které se již nezabývají obsahem snů, ale jejich biologicko-psychologickou funkcí.

2.1 Kompenzační sny

Prvním typem snů jsou ty s kompenzační funkcí, které nám ukazují, kromě našich vědomých zážitků, také zážitky nevědomí. S teorií o kompenzačním charakteru snů přišel Jung. Prostor v kompenzačním snu dostává ta část naší psyché, která disponuje hlubším věděním. Kompenzační funkce snu pak znamená, že protiklad vědomí a nevědomí se ve snu vyrovnává tím, že naše vědomé prožitky jsou obohaceny o opomíjené části denního života, které zůstávají v našem nevědomí. Dle této teorie se nám sen snaží ukázat, o co bychom měli doplnit náš život, co běžně přehlízíme a co by mohlo snížit nebo zvýšit intenzitu našich prožitků. To, co nám nevědomí ve snech ukazuje, jsou psychické obsahy, které během každodenního života přehlízíme a vědomě jim nepřipisujeme důležitost. (Aeppli, 1996, s. 55-57) V prostředí kompenzačního snu se nám mohou ukázat jak stinné stránky naší osobnosti, tak i lidí v našem okolí. Může to však být i naopak, máme partnera, o kterém si myslíme, že už ho nemůžeme vystát. Ve snech ho ale často uvidíme v lepším světle, což ukazuje na to, že jeho světlejší stránky v bdělém stavu nevnímáme, nebo je vnímat nechceme. Ve snu k nám promlouvají naše potlačené pocity, které způsobují neklid nevědomí. To dostává volný prostor právě v noci, když sníme. Ernst Aeppli ale také píše, že nemůžeme apriori předpokládat, že sny budou na všechno negativní ukazovat pozitivně a opačně. Jsou situace, kdy si myslíme, že jsme na tom špatně, ale sny nám ukáží to, co si nechceme připustit, tedy že jsme na tom vlastně ještě hůř. Funguje to ale i v opačném případě, když v sobě tlumíme radost z nějakého úspěchu, tak teprve ve snech se nám ukáže naše opravdová radost, která byla uzavřena do podvědomí. (Aeppli, 1996, s. 61)

Kompenzační funkce snů tedy spočívá v tom, že sen nám přiblíží určité aspekty, které chybí ve vědomém postoji. Vstupování kompenzačních prvků se pak zvyšuje tím, čím více se vědomý stav odlišuje od toho nevědomého. Smyslem a cílem kompenzace je pak podle Hanse Dieckmanna (2010, s. 77) hledání rovnováhy mezi vědomím a nevědomím a přijetí obsahu nevědomí vědomím.

2.2 Situační sny

Situační typ snu se od kompenzačního liší v tom, že do svého obsahu nepřidává nic z nevědomí, ale ukazuje jasně, že takhle se věci mají. Určitým způsobem se situační sny snaží poukázat i na naše vlastní stinné stránky, kterých si všimneme

až v roli pozorovatele. Jsou nám tedy prezentovány události, které jsme zažili, ale jsme v nich postaveni do role pozorovatele, abychom byli lépe schopni pochopit a posoudit, jak se opravdu chováme. Občas si totiž vůbec neuvědomujeme naši situaci, a proto přichází na řadu sen, který nám například chce sdělit, že se chováme zle tím, že nám ukáže některý obraz z minulosti, kdy jsme se tak opravdu chovali. Prostřednictvím takového snu dostáváme přímou zprávu o tom, jak se chováme ke svému okolí. (Aeppli, 1996, s. 65-68)

Podle Aepplioho se nám v situačních snech obvykle ukazuje hrozící nebezpečí, kdy stojíme na okraji srázu nebo například zjišťujeme, že nás někdo zradil. V tu chvíli nám sny skutečně ukazují, že něco je nějak a ne jinak. Tím nám sny dávají možnost zaujmout k situaci správný postoj a zachovat se nejlépe, jak je to jen možné. (Aeppli, 1996, s. 69-70)

2.3 Redukční sny

Jak už bylo řečeno, úkolem snů je pomoci odhalit, co je v našem životě důležité, čemu jsme věnovali mnoho pozornosti, čemu naopak málo a také kdy jsme se chovali špatně a nebyli si to schopní uvědomit. Podle Aepplioho nám sny ukazují skutečnost takovou, než jakou jsme schopni individuálně poznat, neboť naše nevědomí vnímá právě ty důležité momenty našeho života a může nám je ve snech reprodukovat či připomínat (Aeppli, 1996, s. 70).

Funkce redukční se zdá být podobná funkci kompenzační, ale ve skutečnosti se liší. Redukční sny usměrňují přílišné sebevědomí, přeceňování ostatních lidí, sebe, nebo naopak podceňování ostatních lidí či sebe. Redukování se nám může jevit jako přehnané, ale toto zdání klame. Přehnanost je způsobena pouze tím, že sny se vyjadřují poměrně radikálně, tzv. bez obalu. Jednoduše dochází k znevažování toho, co nabylo příliš velkého významu a naopak se poukazuje na to, co bylo přehlíženo. V redukčních snech nejde o osoby a skutečnosti jako v kompenzačních snech, ale spíš o naše postoje a vztahy, které jsou buďto přeceňující nebo podceňující. (Aeppli, 1996, s. 71-72) Typický příklad redukčních snů uvádí Dieckmann, když mluví o chování osob zastávajících důležité úřední funkce. Ve společnosti takoví lidé ztotožňují svoji osobu s vážností svého postavení v úřadu. Nevědomí pak prostřednictvím reduktivní funkce snů může přispět ke zmírnění takového chování tím, že bude znevažovat a kritizovat jejich pocit významnosti. (Dieckmann, 2010, s. 104)

2.4 Sny ve funkci řešitelů problémů

Podle Annti Revunsoa hrají sny roli pomocníků při řešení našich problémů. Existují ale dvě skupiny problémů, které naše sny podle Revunsoa mohou řešit, a to jsou intelektuální problémy a emocionální problémy. Je tedy určitá skupina teoretiků, kteří zastávají názor, že snění hraje důležitou funkci při řešení problémů intelektuálního a kognitivního charakteru. Druhá skupina naopak zastává názor, že funkce snění souvisí s naším emočním uspořádáním, ne však s intelektuálními problémy. Tito teoretikové tak podle Revunsoa předpokládají, že snění bude přispívat k vyrovnání se složitými emočními situacemi, nebo bude pomáhat formovat takový typ chování, který naše emoční problémy vyřeší. (Revunso, 2003, s. 88)

Pro podporu stanoviska, že ve snech nalezneme řešení našich intelektuálních problémů, došlo k několika laboratorním zkoumáním, která však nepotvrdila, že bychom během snění našli řešení těchto problémů. Zřejmě největší přehled a kritiku tohoto přístupu podle Revunsoa přináší Mark Blagrove, který říká, že pokud by sny měly přispívat k vyřešení našich problémů, pak by musely jít až za rámec toho, co je jim apriorně přístupné. Říká ale také, že je možné, že se ve snech objeví řešení, která jsou bdělé mysli již známa, nebo která mohou být řešeními pouze v prostředí snů. Zatím tedy nebyl nalezen žádný důkaz pro funkci snů při řešení osobních problémů. (Revunso, 2003, s. 88-89)

Revunso také uvádí, že teorie funkce snu jakožto pomocníků při řešení našich emočních problémů je nejpopulárnější. Během snění bychom se podle zastánců takové teorie měli snažit psychicky vyrovnat se svými starostmi, čímž by sny přispívaly k udržení našeho duševního zdraví. Jako důkaz pro tento přístup uvádí Revunso pokus Rosalindy Cartwright, která uskutečnila zkoumání na 70 rozvedených jedincích, z nichž 40 trpělo depresemi. Všechny subjekty byly podrobeny pozorování po dobu třech nocí, kdy byly zaznamenány jejich REM sny. U lidí s depresemi se ve snech často objevovaly negativní emoce a byla u nich větší pravděpodobnost, že v jejich snech budou figurovat jejich bývalí partneři. Po ročním odstupu od tohoto pozorování, se deprimované osoby s rozvodem již vyrovnaly na rozdíl od těch, kteří deprimovaní z rozvodu původně nebyli. Zmíněné zkoumání samozřejmě může podpořit teorii, že sny nám pomáhají vyrovnat náš psychický stav, ale tento důkaz není dostačující pro stanovení nějakého kauzálního vztahu mezi sny a vyrovnáním se s psychickými obtížemi. (Revunso, 2003, s. 89)

Teorii snů, podle které sny řeší naše emoční problémy, podporuje i profesor psy-

chiatie Ernest Hartmann, který říká, že sny pracují se záležitostmi našeho bdělého života, které přetvářejí v obrázkové metafory (Hartmann, 2011, s. 5). Ty nás pak na základě podobnosti se skutečností provázejí jakýmikoliv emocemi či emočními zájmy našeho života (Hartmann, 2011, s. 24).

I přesto, že mnoho autorů přiznává snům funkci při zlepšení emočního a psychologického stavu, zůstává tato skutečnost neprokázána. Lze totiž nalézt období stresu, kdy nás sny zásobují nočními můrami, čímž nám spíše přitěžují, než aby nám pomáhaly. Proto zatím nelze podle Revunsoa označit nějakou teorii funkce snu na všeobecně platnou. (Revunsoo, 2003, s. 89-90)

2.5 Formální přístup k funkci snů

V současnosti ale existují i teorie, které říkají, že sny žádnou funkci nemají. Allan Hobson se zabývá problematikou snění a došel ke zjištění, že snění způsobuje aktivita mozku během spánku. Proto usoudil, že vědecky plausibilní způsob, jak definovat snění, spočívá v zaměření se na jeho formální rysy spíše než na snový obsah. Hobson chce sledovat, jak vnímáme snění bez ohledu na příběhy, které sny obsahují. (Hobson, 2003, s. 1-2)

Podle Hobsona zastávání názoru, že sny nemají žádnou psychologickou funkci, je sice extrémní, ale vědecky udržitelné, protože zatím podle něj nebyl poskytnut žádný důkaz o tom, že obsah snů má nějaký zásadní vliv na chování v bdělém stavu. Mozková aktivita, která je příčinou snů, může ale sama o sobě mít funkcí hned několik. Podle Hobsona nejpopulárnější současná teorie říká, že aktivita mozku během spánku je pro nás nutná k uspořádání myšlenek v naší hlavě. Ve spánku se tak zbavujeme některých starých vzpomínek, nebo naopak zařazujeme do paměti nové vzpomínky a zkušenosti. Kromě této kognitivní funkce může mít noční aktivita mozku podle Hobsona důležitou roli při vývoji osobnosti, což potvrzují i zkoumání poslední doby, kdy se zjistilo, že REM fáze spánku je mnohem častější a rozsáhlejší u dětí než u dospělých osob. (Hobson, 2005, s. 77-78)

Výklad snů podle Sigmunda Freuda

Sigmund Freud jakožto zakladatel psychoanalýzy byl často zpochybňován a kritizován zejména kvůli přeceňování role sexuálního pudu v lidském životě. Freudovi však nelze upřít to, že se jako první pokusil výkladu snů vytvořit vědecké základy, a že svým dílem přispěl ke vzniku psychologie snu.

3.1 Stručný úvod do psychoanalytické teorie Sigmunda Freuda

Psychoanalýza je název označující určité metody zkoumání duševních procesů, které jsou stěží dostupné, metody léčby, která je založena právě na takovém zkoumání, ale označuje také poznatky, které byly takovým postupem získány a na jejichž základě vzniká vědní obor psychoanalýza. (Freud, 1999, s. 167)

Psychoanalýzu vynalezl v letech 1880 až 1882 vídeňský lékař Josef Breuer, který vytvořil speciální metodu pro léčbu děvčete trpícího hysterií. Breuer nabyl dojmu, že její symptomy by mohly souviset s povinnostmi pečovat o nemocného otce, proto ji uvedl do stavu hypnotické náměsíčnosti, aby ještě jednou znovu prožila choroboplodné scény potlačení afektu. (Freud, 2007, s. 235-236) Důsledným opakováním namáhavého procesu hypnózy a zpřítomňování vytěsněných událostí dosáhl Breuer toho, že ji osvobodil od zábran a zároveň tím nahlédl do podstaty dané záhadné neurózy (Freud, 1999, s. 167). Breuer se v podstatě dále tímto objevem nezabýval a vrátil se k němu až o deset let později při spolupráci se Freudem, kterou završili roku 1895 společně vydaným dílem s názvem *Studie o hysterii*. Přijali tak předpo-

klad, že hysterický symptom je náhražkou za duševní akt, který nenastal, byl nějakým způsobem utlumen. (Freud, 2007, s. 235-236) Ze *Studie* vyšly poznatky o tom, že příznaky hysterie mají význam, protože jsou náhražkou za normální duševní akty, a že odhalení těchto významů a odstranění jejich příznaků jde ruku v ruce s vědeckým bádáním, a proto se vědecká teorie a terapeutická léčba překrývají. Traumata, na která sny reagovaly, často pocházela z dob dávno minulých, a proto mohl Breuer s Freudem tvrdit, že hysterikové trpí z velké části nevyřízenými vzpomínkami. (Freud, 1999, s. 168) K uzdravení pak dochází díky tomu, že je afekt skutečně prožit. Výsledky této metody však nebyly trvalé, proto Freud pozměnil techniku metodou volné asociace. Dnes psychoanalýza označuje jak zvláštní metodu léčby neurologických onemocnění, tak vědu o nevědomých duševních procesech, která je obvykle nazývána také jako hlubinná psychologie. (Freud, 2007, s. 235-236)

Jakožto hlubinná psychologie se psychoanalýza zabývá duševním životem pacientů z hlediska dynamického, ekonomického a topického. V dynamickém ohledu zkoumá síly, které podporují nebo naopak brzdí, vzájemně se propojují a podobně. Všechny takové síly mají původně pudový, organický, charakter, a proto se vyznačují velkou mocí a mají zásadní psychické zastoupení v afektivních představách. Analýza a pozorování společně vedla k vyjádření teze o dvou druzích pudů. Podle psychoanalytické teorie existují pudy, jejichž cílem je sebeprosazení a pak pudy, které se váží k objektu. Taková teoretická spekulace umožnila domnívat se, že existují dva základní pudy, pudy s úkolem k sebeprosazení ukazující se navenek a pudy vázané na objekt, které jsou skryté. Podle Freuda umožňuje teoretická spekulace domněnku, že existují dva pudy, které se skrývají za základní pudy. Jedním z nich je pud usilující o spojení, Eros, a pud destrukce, který usiluje o zánik živoucího. Síla Erosu se pak v psychoanalýze nazývá libidem. (Freud, 2007, s. 236-237) Z ekonomického uvažování o energiích pak vyplývá, že psychický aparát má sklony k obraně organismu, a proto je jeho úkolem udržovat celkovou úroveň psychického podráždění na nejnižší úrovni. Průběh psychických pochodů je regulován principy slasti a nelibosti. Slast je pak spojena s úbytkem podráždění, zatímco nelibost podráždění zvyšuje. Poslední typ uvažování, topický, chápe psychický systém jako složený z několika částí a pokouší se zjistit, ve kterých částech systému se dějí jednotlivé psychické pochody. Psychický aparát se dělí na Ono, které je centrem pudových pohnutek, Já, které je povrchové a v mnohém ovlivněné vnějšími skutečnostmi, a poslední částí je Nadjá, které pochází z Ono a které ovládá Já ve smyslu zastavení pudů. Pro Ono

jsou charakteristické nevědomé pochody, zatímco Já zastupuje vědomou funkci a je tedy určeno pro vnímání vnějšího světa. (Freud, 2007, s. 237)

Psychoanalytická teorie neuróz stojí na učení o vytěsnění, o významu sexuálních pudů a o přenosu. Princip vytěsnění spočívá v síle naší vlastní cenzury, která zabráňuje vědomě nelibým stavům, aby se projevíly v jednání. Takové stavy se pak nazývají vytěsněné, takže zůstávají uzavřené v nevědomí a může se stát, že i přesto prosadí vliv na duševní život, čímž se z nich mohou stát neurotické symptomy. (Freud, 2007, s. 238-239) Vytěsnění Freud charakterizuje jako vědomou snahu subjektu zbavit se nějaké nesnesitelné představy, což však nevede ke zničení představy, ale k jejímu zatlačení do nevědomí, čímž ji pouze psychicky izoluje. (Mannoni, 1997, s. 34) Nejčastěji bývají podle Freuda takto vytěsňovány sexuální pudy, jejichž vytěsnění je obvykle složité a často se nezdaří, a tak se právě z nich stávají neurotické symptomy, které mají být nahrazením neuspokojené sexuality. Freud zastával názor, že sexuální život člověka začíná ihned po narození, přičemž prvního vrcholu dosahuje kolem pátého roku věku, druhého pak v pubertě. Nervová onemocnění se tedy musí nutně objevovat v závislosti na období, kdy bylo tlumeno libido. Velice důležitou konfliktní situací, kterou dítě musí překonávat, je podle Freuda oidipovský komplex a právě při takovém překonávání dochází ke vzniku Nadjá jakožto mravní instance. Přenos, jako poslední část psychoanalytického učení, stojí na vztahu mezi pacientem a lékařem, který pochází ze vztahu pacienta k jeho rodičům. Pokud se lékař správně naučí pracovat se sugescí a přimět tím pacienta k překonání vnitřního odporu a odstranění vytěsnění, pak je obvykle psychoanalytická léčba úspěšná. (Freud, 2007, s. 238-239)

3.2 Psychoanalytická metoda

Původně byly vkládány velké naděje do katartické léčby, při jejímž použití došlo sice ke zlepšení, ale délka tohoto zlepšení byla ovlivněna tím, jaký si pacient vytvořil vztah k terapeutovi. Obvykle, když byl tento vztah ukončen, došlo k znovuobjevení všech příznaků. (Freud, 1999, s. 169)

Hypnotický stav, který byl základem katartické metody, způsobil, že pacienti měli ve velké míře rozšířené asociační schopnosti, díky čemuž byli schopní najít pro své vědomé myšlení cestu od příznaku k vzpomínkám. Freud začal nabádat své pacienty k tomu, aby své asociace sdělovali i mimo hypnotické stavy, čímž usiloval

o nalezení materiálu, který byl zapomenut nebo kterému se člověk bránil. Později si všiml, že na pacienty v tomto ohledu nemusí naléhat, protože pacienty samotné napadají různé události. A tak Freud začal pacienty vychovávat ve smyslu toho, aby se vzdali svých zábran a kritických postojů. Materiál, který byl tímto postupem získán, byl poté použit k odhalení hledaných souvislostí. Na Freudově obratu od hypnózy se podílela zejména značná důvěra v přísný determinismus lidského života. (Freud, 1999, s. 169-170)

Až po několika letech svých zkušeností se Freud rozhodl formulovat základní rysy psychoanalytické terapie, kterými jsou přenos, odpor, protipřenos a umění interpretace (Černoušek, 1996, s. 92).

Proces přenosu je zvláštním typem mezilidského vztahu, během kterého pacient mluví bez obalu a přetvářky o všech svých vzpomínkách a fantaziích. Účelem takového postupu, při kterém pacient otevřeně sděluje analytikovi vše o svém problému, je osvobození sebe sama ze zajetí neurózy a zahájení procesu sebepoznání. Právě volným vyprávěním rozvazuje podle Freuda člověk své libidózní a agresivní impulzy, čímž se dostává ke svým vědomým a nevědomým vzpomínkám. Na počátku terapie vidí analyzand analytika jako nějakého velkého kouzelníka, ale s tím, jak se rozplétají různá tajemství pacientova života, jako jsou nenaplněná přání, se mění i vztah k analytikovi. Ten se začne plnit žárlivostí nebo dokonce agresí, protože pacient začne vinit terapeuta za všechny své neúspěchy a nesplněná přání. Jedná se o fázi, která je podle Freuda nutná k tomu, aby mohl být tento přenos po čase ukončen. (Černoušek, 1996, s. 93-94)

Protipřenos označuje myšlenky, postoje a emoce, kterým se může analytik vyhnout jen stěží a které se rozvíjejí v postoji k pacientovi. Jedná se v podstatě o to, co začne analytik pociťovat vůči analyzandovi. Někteří zkušení psychoanalytici uměli podle Freuda s protipřenosem pracovat, mohli je sami analyzovat a porozumět jim, což bylo užitečné, protože se tím naplnil základ psychoanalýzy, která má být zejména mezilidským vztahem. (Černoušek, 1996, s. 95)

Třetím stavebním kamenem léčby je odpor. Ten se nejčastěji projevuje racionalizací, teoretizováním a také kritikou psychoanalýzy či samotné osoby analytika. Všechno je to podle Freuda pochopitelné, neboť se jedná o velice účinný obranný mechanismus, kdy se pacient stane kritikem a nezbyvá tak prostor pro city. V takovém případě obvykle analytik čeká, až si analyzand svůj odpor uvědomí. V psychoanalýze hraje právě pacientova schopnost vyrovnat se se svými vnitřními souvislostmi

významnou roli a překonání fáze odporu je podstatné pro další možnost sebepoznávání. (Černoušek, 1996, s. 95-96)

Interpretace je posledním pilířem Freudova psychoanalytického procesu. Interpretace, jak se může zdát, není pouze záležitostí analytika, protože psychoanalýza považuje za nejúčinnější ty výklady, na které přijde sám pacient a které se zároveň shodují s náhledem analytika. Je potřeba říci, že interpretaci Freud nechápe jako prostý výklad podle nějaké teorie, ale jedná se o jakési povídání, jehož prostřednictvím se zařazuje stále nový a nový materiál do všeho již řečeného, čímž může dojít k nalezení smyslu v něčem, co se nám původně mohlo jevit nesmyslné. (Černoušek, 1996, s. 96)

Úkolem lékaře v psychoanalýze bylo odhalit či uhodnout smysl materiálu a nápadů pacienta. Lékař by si měl podle Freuda dát pozor zejména na to, aby sám stejnoměrně rozdělil pozornost mezi všechny poskytovaný materiál a přistupoval k němu bez vědomých očekávání, čímž by měl zachytit pacientovo nevědomí svým vlastním nevědomím. Taková terapeutická praxe by se těžko podle Freuda dala shrnout do nějakých přesných postupů, tudíž byl záměrně ponechán poměrně velký prostor terapeutově taktu a schopnostem. V případě, že se spojil dostatečný cvik lékaře s nestranností, bylo podle Freuda téměř jisté, že bude dosaženo úspěšného výsledku. (Freud, 1999, s. 171)

Psychoanalytická léčba se uplatňovala při lehkých neurózách, hysterii, fobiích, sexuálních zábranách a anomáliích, kde dosahovala velkých úspěchů v trvanlivosti léčby (Freud, 2007, s. 236).

3.3 Freudova teorie snu

Psychoanalýza pracovala s topografickým modelem psychiky, který psychiku dělí na tři vrstvy: vědomí, předvědomí a nevědomí, mezi kterými se nachází cenzurní bariéry a vytěsňující síly. Předvědomí pak stojí mezi vědomou částí a nevědomím, kde funguje jako jakési odpočívadlo při cestě tam i zpět. V předvědomí probíhá cenzura prožitků, představy zde získávají slovní podobu a vše zde částečně funguje pod řízením logiky a rozumu. Předvědomí ale necenzuruje všechny události z nevědomí. Například ve spánku, kdy je snížena funkce vědomí, předvědomí také určitým způsobem ztrácí svou sílu, a tak dochází k pronikání nevědomých obsahů do snového dění. Předvědomí je tedy jakýsi ochránář naší osobnosti, který brání bolestným trapnos-

tem a zraněním, aby nás nevedly do rozpaků. (Černoušek, 1996, s. 46-47) Při snění dochází ke střetu dvou částí: vytěsněné neboli nevědomé, která usiluje o uspokojení, a vědomé, která odmítá a vytěšňuje. Sen je tak výsledkem kompromisního řešení konfliktu zmíněných dvou částí psychiky. (Freud, 1999, s. 173-174)

Nová cesta k psychickým pochodům se psychoanalýze otevřela, když začala aplikovat metodu volných asociací na sny, čímž jim navrátila význam, který měly ve starověku, pouze s nimi začala zacházet poněkud jiným způsobem (Freud, 1999, s. 172-173). V případě, že je terapie vedena právě metodou volných asociací, tak je velice pravděpodobné, že se často dostane pacient i ke sdělení svých snů. Právě proto Freud začal na sny klást takový důraz a učinil jej tak právoplatným předmětem zkoumání a výkladu. (Storr, 1996, s. 38) Nebyla však již nadhodnocována schopnost vykladače snů, ale byl poskytován větší prostor snící osobě tím, že terapeut se ptal snícího na jeho asociace k jednotlivým částem snu. Zjevný obsah snu se při psychoanalýze stavěl proti myšlenkám, které ve snu byly zjevně přítomné. Snovou prací pak označoval Freud proces, který právě tyto myšlenky přeměňuje v sen. Skryté myšlenky jsou často považované za zbytky z předchozího dne. Snová práce je zhušťuje, je změněna jejich psychická intenzita a dochází k jejich přeměně na vizuální obrazy. (Freud, 1999, s. 172-173)

V období vzniku Freudovy psychoanalýzy se již věřilo, že sen je vlastním psychickým výkonem člověka. Tento přístup samozřejmě začal vyžadovat vysvětlení spánkové činnosti a do popředí se dostala zejména otázka po významu snu, kterou lze nahlížet ze dvou perspektiv, buďto jako otázku po biologické a psychologické podstatě snu, nebo jako otázku po jeho výkladu, který by nám měl přiblížit význam snových obrazů. Otázka po biologické podstatě snu mohla být zodpovězena z lékařského hlediska, které se zaměřuje na mozkovou aktivitu a které nepřiznává snu žádný psychický rozměr. (Freud, 1998, s. 611) Freud se ale nepřiklonil k tomuto lékařskému přístupu a považoval sen za projev duševní činnosti, neboť došel ke zjištění, že sny mohou být v mnohém nápomocny při objasňování psychických chorob a fobií. Freud přišel s myšlenkou, že pokud chce objasnit nějakou chorobnou představu, musí obrátit svou pozornost k jakýmsi nechtěným asociacím, které běžně ruší naše uvažování a které jsou označovány za bezcenný odpad. (Freud, 1998, s. 613) Přeměna určitých nesrozumitelných myšlenek ve snový obsah už sama o sobě podle Freuda vyžaduje pozornost, jakožto přeměna psychického obsahu ve formu, která je pro nás srozumitelná, ale kterou jsme schopni proniknout či pochopit až za pomoci

nějakého návodu. (Freud, 1998, s. 619)

Freud dělí sny na smysluplné, které jsou zároveň srozumitelné a které bez jakýchkoliv problémů můžeme zařadit do dění našeho duševního života. Jedná se obvykle o sny, které nepřitahují naši pozornost, neboť často bývají pochopitelné a nevzbuzují v nás zvědavost a úžas. Druhou skupinou jsou sny, které se sice jeví souvislé a smysluplné, ale vzbuzují v nás pocit odcizení, protože pro jejich smysl nejsme zcela schopni najít v našem psychickém životě místo. Poslední skupinu tvoří sny, které postrádají smysl a ani nejsou srozumitelné, jsou tedy podle Freuda zmatené, nesmyslné a vyvolávají pocit nesouvislosti. Tyto rysy má dle Freuda většina našich delších a složitějších snů. (Freud, 1998, s. 619-620)

Sny první kategorie jsou tedy srozumitelné a snadno pochopitelné, obvykle se jedná o sny dětské, které bývají často lehce vysvětlitelné, ale podle Freuda je i těmito sny potřeba se zabývat, protože se jedná o nutnou přípravu na zkoumání snové psychologie dospělých. Společným rysem téměř všech dětských snů je, že vyplňují přání, která vznikla během dne, ale nebyla splněna. I když sny nabydou složitější podoby nebo se v nich začnou vyskytovat komplikované postavy a cizí osoby, je stále potřeba podle Freuda v nich hledat splnění určitého přání. Ve snech je zjevná také souvislost s bdělým životem dětí, neboť se obvykle jedná o přání, která během předchozího dne nebyla vyslyšena a ke kterým dítě chová intenzivní city. Takto jednoduché a srozumitelné sny ale podle Freuda lze pozorovat i u dospělých, jedná se tzv. situační sny, ve kterých se obvykle děje něco, co se pojí s naším běžným životem. Sny, které se nám zdají těsně před probuzením, často ukazují na to, že jsme již vstali a udělali to, co budeme muset reálně po probuzení udělat. Freud takové sny označuje za infantilní, neboť se velmi podobají snům dětí. (Freud, 1998, s. 620-622) Ve skutečnosti je tomu podle Freuda tak, že i sny dospělých jsou vyplněním přání, která nebyla v předchozích dnech splněna, a obtížnosti, které stojí v cestě jejich odhalení, lze odstranit důkladnou analýzou. Toto tvrzení vzbudí podle Freuda námitku ve smyslu, že sny dospělých jsou obvykle nesrozumitelné a těžko v nich hledat splněná přání. To Freud vysvětluje tvrzením, že v takových případech dochází k překroucení a špatnému vyjádření ve snu. Překroucení nebo zkomolení obsahu snů má na svědomí boj protikladných sil. Nevědomí ve snech bojuje s odporem předvědomí, které zabraňuje nevědomím tendencím i v bdělém stavu. Přestože, jak již bylo zmíněno, jsou tyto síly během spánku oslabeny, ještě jsou dost silné na to, aby sny přetvořily do podoby, která je pro vědomí přijatelná. (Freud, 1997, s. 30)

Freud tedy tvrdil, že sny jsou, až na minimum výjimek, zastřeným a fantazijním splněním vytěsněných přání, a to nejen současných, ale také těch, které jsou v nás od raného dětství. Sice se Freud na sny díval jako na neurotické příznaky, ale zároveň přiznával, že i normální lidé mají sny, čímž chtěl zdůraznit zejména to, že těžko lze odlišit, co je normální a co je neurotické. Právě tento přístup podpořil Freudovu domněnku, že sny poukazují na dětská sexuální přání, která člověka v bdělém stavu zneklidňují, a proto jsou cenzurována. Sen pak vzniká kompromisem mezi cenzurovanou a přímou podobou těchto přání. Události z předchozích dnů do snů vstupují podle Freuda pouze z toho důvodu, že oživují vytěsněnou dětskou pohnutku. (Storr, 1996, s. 39-40)

Freud viděl pouze málo výjimek ze snů plnicích přání. Jedněmi z nich jsou traumatizující neurotické sny a druhými jsou trestající sny. V případě trestajících snů nelze najít v jejich obsahu nic z myšlenek skrytě přítomných, ale naopak v nich najdeme něco, co je reakcí na myšlenku ve snu zjevně obsaženou. V trestajících snech se projevuje jasný odpor Já vůči tomu, co se chce dostat z nevědomí na povrch. (Freud, 1999, s. 247) Jedná se o sny úzkostné, které jsou obvykle nočními můrami, proto se neshodují s Freudovou teorií splněných přání. Tuto neshodu vysvětloval dvěma způsoby. V prvním případě by se mohlo jednat o to, že úzkost ovlivnila zjevný obsah snu, který, když by byl analyzován, by v sobě obsahoval splněné přání. Může to být ale podle Freuda i tak, že z části selhaly mechanismy vytěsnění a snové práce, takže se projevila úzkost spojená s určitými zakázanými pohnutkami. (Storr, 1996, s. 41-42) Neurotická úzkost, která se projevuje během úzkostných snů, obvykle podle Freuda vychází ze sexuálních zdrojů. I přesto, že úzkostné sny zjevně nevyhovují jeho teorii splněných přání, se jejich analýzou Freud zabýval, neboť chtěl vypátrat a následně prokázat přítomnost sexuálního materiálu ve snových myšlenkách. (Freud, 1998, s. 572) Na Freudovu teorii snů jako splněných přání také nelze podle Antonyho Storra aplikovat tzv. situační sny, které jsem popisovala v kapitole 2.2, protože se jedná o sny, které v podstatě nepotřebují výklad. Podle Storra je snadno pochopitelné, že hladová osoba sní o jídle a žíznivá o pití. Situační sny se totiž vztahují pouze k současnému stavu osoby a nesměřují svou pozornost k nesplněným dětským přáním nebo nesplněným přáním z předchozího dne. (Storr, 1996, s. 41-42)

3.4 Snová práce a funkce snů

Snová práce v dětských snech představuje proměnu nějaké pracovní věty v přítomný vizuální děj, který ukazuje splnění nevysloveného přání, na které dítě myslelo. U složitých a nesrozumitelných snů dospělých lidí sice také došlo ke snové práci, ale její průběh a zejména výsledek je podle Freuda daleko složitější než u snů dětských, neboť podle Freuda dochází ke většímu zhuštění děje, což je ostatně prvním krokem snové práce. (Freud, 1998, s. 623-624)

Každá část snu, která vstupuje do procesu zhuštění, má svůj původ v několika různých prvcích, které si nemusí být nijak blízké, ale snová práce je k sobě připojí. Každý snový prvek tak představuje určité zastoupení všech jednotlivých myšlenek, které byly spojeny v tento jeden konkrétní prvek. Jedna snová myšlenka může ale také být podle Freuda zastoupena více než jedním snovým prvkem. (Freud, 1998, s. 628) Kromě zhuštění je procesem snové práce také přesun, který způsobuje, že ze zjevně srozumitelného snu se stane sen zmatený a nejasný. Tato práce však nemusí nutně proběhnout v každém snu, proto některé sny dospělých lidí mohou zůstat relativně srozumitelné. Analýza může podle Freuda obvykle pomoci přerušit proces přesunu úplně, nebo alespoň zjistit, co se během něj se snovým obsahem stalo, čímž terapeut získá mnoho poznatků také o souvislostech snu s bdělým životem. Při procesu analýzy podle Freuda zjistíme, že každý sen bez výjimky obsahuje materiál z předchozích dnů, nebo spíše ze dne, který snu bezprostředně předchází. Proces přenosu způsobuje, že se do snového obsahu dostanou dojmy, které nevzbudily až takové vzrušení, ale spíše nám byly lhostejné. (Freud, 1998, s. 629-631)

Kromě zhuštění a přesunu tvoří snovou práci ještě jeden proces, jehož funkce spočívá v tom, aby jednotlivé části snu uspořádal v určitou souvislost, snovou kompozici. Tento proces dodá snu podle Freuda jakousi fasádu, která bývá podpořena vsuvkami a která je obvykle podrobena výkladu jako první. Tato fáze přepracování snu probíhá s ohledem ke srozumitelnosti snu, čímž ale může způsobit, že jej určitým způsobem zfalšuje, což děláme i sami tím, že se snažíme věci chápat tak, aby nám připadaly srozumitelné. Stejně jako přenos ani tato činnost však nemusí proběhnout u všech snů. Podle Freuda existují také sny, u kterých tento proces selhal, což ale znamená pouze to, že pro nás bude složitější odhalit jejich smysl. (Freud, 1998, s. 638-639) Součástí snové práce je i snová deformace, jejímž úkolem je učinit z něčeho, co by v našem vědomí vzbudilo jasný odpor, něco, co jsme naopak schopni celkem snadno přijmout. Záměrem snové deformace je tedy dle Freuda něco

skrýt, vytvořit nějakou přetvářku. (Freud, 1998, s. 644) Freud říkal, že pokud se budeme držet tvrzení, že proces snové deformace je spojen zejména s cenzurou, pak asi nebudeme překvapeni, když se při analýze dozvíme, že většina snů dospělých lidí bývá odvozena od erotických přání. Jedná se o sny s otevřeným sexuálním obsahem, i když někteří lidé v nich vystupující nebo praktiky, které se v nich objeví, mohou být pro snícího překvapivé. Freud ale upozorňuje i na to, že se mohou objevit sny, které na první pohled nemají sexuální charakter, ale při analýze bude odhaleno splnění nějakého infantilního vytěsněného sexuálního přání. (Freud, 1998, s. 651-652)

Freud zároveň poukazuje na to, že snová práce není tvůrčí činností, nevytváří žádnou vlastní fantazii a ani nevyvozuje závěry. Pracuje pouze s již vzniklým materiálem, který zhušťuje, přesouvá a přepracovává k názornosti. K takovému snovému obsahu pak přistupuje analytik a snaží se jej vykládat. (Freud, 1998, s. 639-640) Freud si nebyl ale zcela jistý, že procesy snové práce probíhají právě ve zmíněném pořadí, nejspíš podle Freuda probíhají všechny najednou a nevědomá přání zkouší různé cesty, jak se dostat do vědomí. Freud také myslel, že sen nevzniká během jednoho dne, ale že strádá materiál z několika dní. (Freud, 1998, s. 566)

Za základní funkci snů označuje Freud jejich činnost jako strážců spánku. U dětí je tato funkce podle Freuda celkem zřejmá, neboť často děti chodí spát, protože je jejich rodiče k tomu nutí. Dítě si pak vyžaduje před spaním pozornost, chce ještě jedno políbení, přečíst ještě další pohádku, ale pouze některé z těchto přání je vyplněno. Tyto vnější podněty se pak promítají do snu, dítěti se tak může zdát, že jej maminka objímá. Sen tímto způsobem plní dětské přání, které před spaním nebylo vyslyšeno, a tím podle Freuda chrání dětský spánek. (Freud, 1998, s. 648) Poměrně zřetelně je podle Freuda funkce snů jakožto ochránců spánku pozorovatelná, když se do snu promítají vnější okolnosti. Na vnější smyslové podněty reaguje člověk buď tak, že se probudí, nebo bude nadále spát a sen mu v tom případě pomůže s odstraněním rušivého vnějšího podnětu. Může to učinit několika způsoby. Prvním z nich je, že spícímu člověku bude poskytnut obraz, který je naprosto neslučitelný s vnějším podnětem. Druhou možností je, že bude vnější podnět zařazen do souvislosti nějakého vytěsněného přání, které čeká na snové vyplnění. Napříč rušivému vnějšímu faktoru, tak snící bude dál spokojeně spát. (Freud, 1998, s. 650-651)

3.5 Výklad snů ve Freudově psychoanalýze

Když si Freud stanovil za cíl výklad snu, pak šel jednoznačně proti dosavadním teoriím, neboť vyložit sen znamená stanovit jeho smysl, který bude zapadat do spojitosti našich duševních úkonů. Vědecké teorie se výkladem snů nezabývaly, neboť nepřisuzovaly psychice žádnou roli při tvorbě snů. Snění pro ně bylo somatickým procesem. Laici ale podle Freuda postupovali jinak, neboť nemuseli vědecky odůvodňovat své postupy. Věřili, že sen má smysl, který má nahradit jistý myšlenkový pochod. Jako svůj úkol laici podle Freuda viděli rozluštění tohoto výtvaru, čímž by pronikli do skrytého významu snu. Svým přístupem se tak Freud přiklonil právě na stranu laiků, ale snažil se tento přístup na rozdíl od nich zvědečtit. (Freud, 1998, s. 115)

Při výkladu snů si podle Freuda můžeme vybrat ze tří technických postupů. První technika využívá chronologického pořadí snů a toho, co se pacientovi při jednotlivých snech vybavuje. Jedná se o postup, který Freud považoval za nejlepší v případě analýzy vlastních snů. Lze využít ale také toho, že se budeme držet pouze nějaké jedné myšlenky, jednoho rysu, který bude nejnápadnější a od kterého pak očekáváme, že nám připomene něco zažitého v bdělém stavu. Další možností je nejprve odhlédnout od výkladu obsahu snu a zeptat se pacienta, zda pozoruje nějaké události, které mají zjevnou spojitost s událostmi ve snu. Ještě máme ale možnost, kdy můžeme na člověku, který je již obeznámen s technikou výkladu, ponechat rozhodnutí, jakým způsobem bude chtít při analýze postupovat. (Freud, 1999, s. 239)

V každém případě platí, že pacienti, kteří byli podrobováni metodě výkladu snů u Freuda, byli žádáni, aby upřeli svoji pozornost na vlastní psychické vjemy a aby se zbavili kritiky, která často třídí a rozděluje naše myšlenky na důležité a nepodstatné. Úspěch psychoanalýzy spočívá podle Freuda v tom, že pacient sdělí vše, co mu přijde na mysl a nezatají žádnou věc, i kdyby mu připadala například méně důležitá nebo nesmyslná v souvislosti s daným tématem. (Freud, 1998, s. 119-120) Výklad snu byl tak ve Freudově teorii založen na metodě volných asociací, která spočívala v zapisování všeho, co člověka napadne během určité doby, čímž terapeut získal dostatečný materiál. Při takovém zapisování se neměl člověk podle Freuda nechat brzdit logikou, kritickým přístupem a omezovat se tím jen na rozumový výběr. Freud apeloval na to, aby člověk napsal opravdu cokoli, nevyklučoval věci zdánlivě nesmyslné a nesouvisející. Tuto praxi ve velkém uplatňoval ve veškeré psychoanalytické léčbě, ale u výkladu snů, kdy chtěl, aby pacienti řekli ke svým snům

vše, co je v souvislosti s nimi napadne, sehrály pro Freuda volné asociace opravdu důležitou roli. Pro vysvětlení snu toto však podle Freuda nepostačuje a je potřeba snové obrazy rozvést, rozkreslit a popřípadě pochopit snovou symboliku. Neexistují ale nějaké přesné a předem obecně stanovené významy snových obrazů, neboť vše se řídí právě volnými asociacemi. (Černoušek, 1988, s. 151-152) Freud se přiklání k postupnému výkladu částí snu, neboť většina pacientů si v souvislosti s celým snem není schopná vybavit žádné asociace. K jednotlivým kouskům spíše pacienty napadají různé postřehy, které Freud označuje jako skryté myšlenky dané části snu. (Freud, 1998, s. 122)

Při výkladu snů je třeba postupovat stejně jako při psychoanalýze, což znamená, že se od viditelné souvislosti mezi jednotlivými prvky ve zjevném obsahu snu odhlíží a vyhledávají se ty věci, které se při volné asociaci objeví u každého snu. Na základě takového materiálu jsme pak schopni podle Freuda odhalit skryté myšlenky, které se vztahují k našim komplexům, a když najdeme tyto myšlenky, pak bychom měli být schopní pochopit, že obsah snů dospělých je ve své podstatě stejný, jako je tomu u dětí, tedy že se ukazují vyplněná přání, která dosud nebyla uspokojena. To, co si pamatujeme po probuzení, lze podle Freuda označit za jakési zastřené vyplnění přání, jež byla vytěsněna. (Freud, 1997, s. 31)

Freud říkal, že je potřeba se jedním snem zabývat přibližně hodinu, nemusíme se obávat, že se nedovíme všechno, co je třeba vědět. Ani se k některému snu nemáme vracet, pokud máme dostatek nového materiálu. Podle Freuda totiž nic neztrácíme, když se kvůli nějakému novému snu přestaneme věnovat snu staršímu. Přání se totiž do snů vracejí, pokud jim neporozumíme nebo se nevymaníme ze zajetí nevědomí. Freud také upozorňoval na to, že je potřeba nedávat pacientovi najevo, že se při analýze zabýváme pouze sny, neboť by mohl nabýt pocitu, že pokud se mu sny přestanou zdát, bude nutné ukončit léčbu, což může způsobit, že proti snům začne tělo bojovat odporem a sny se skutečně pacientovi přestanou zdát. (Freud, 1997, s. 292-293)

Metoda volných asociací přivedla Freuda mimo jiné k podstatným zjištěním v oblasti snů, a to bylo rozlišení zjevného a skrytého obsahu snu. Přesněji rozlišení manifestního obsahu snu a latentních snových myšlenek. Zjevný, manifestní, obsah snu je to, co se nám skutečně zdálo, co jsme ve snu opravdu viděli. Jedná se tedy o něco nám přístupného. Skrytá, latentní, snová myšlenka je pak něčím, co se neukazuje přímo, ale pouze asociativně k něčemu poukazuje. Michal Černoušek to přirovnává

k ledovci, u kterého část nad hladinou připodobňuje ke zjevnému obsahu snů, a část pod hladinou k latentnímu obsahu, přičemž poukazuje na to, že obvykle část ledovce skrytá pod hladinou je větší než ta, kterou vidíme. A proto latentní snové myšlenky musí podle Freuda zabírat rozsáhlejší psychologický prostor než zjevný obsah snu a ukazují na různorodé významy snů a jeho částí. (Černoušek, 1988, s. 153)

Když tedy někdo vypráví sen, obvykle podle Freuda mluví o manifestním obsahu snu, což je však pouze deformovaná náhražka snové myšlenky, která zůstává nevědomá a svého zveřejnění se obává. Mezi vrstvou manifestního a latentního obsahu hraje svoji roli cenzura, která brání, aby se do vědomí dostaly myšlenky, které vědomí považuje za špatné. Freud tím myslel zejména sexuální touhy nebo také například vražedné myšlenky. Takto cenzurované myšlenky by se měly odkrýt až prostřednictvím psychoanalytického výkladu snů. (Aeppli, 1996, s. 120)

Freud prosazoval myšlenku, že určité předměty, události a vztahy jsou ve snech do jisté míry zobrazovány pomocí symbolů. Tyto symboly používá snící, aniž by věděl, co znamenají a k odkrytí jejich významu nepřispějí ani volné asociace. O jejich výklad by se měl pokusit analytik, ale i jeho úkol bude pouze v uhádnutí toho, co mohou tyto symboly znamenat. (Freud, 1999, s. 174)

Symboliky je podle Freuda využíváno zejména u snu se sexuálním obsahem. Jedná se totiž podle něj o něco, co nesmí být ve snech znázorněno přímo, ale musí být něčím nahrazeno. Znalost symbolů, které jsou k takovému maskování použity, může být podle Freuda užitečná, neboť může snížit potřebu terapeuta doptávat se na asociace k daným snům. Freud si zřejmě uvědomoval, že by se pouhým vykládáním symbolů vrátil ke starověkému výkladu snů, který probíhal pouze jako překlad významu symbolů, proto upozorňoval, že nás znalost snové symboliky nezbaví závislosti na volných asociacích, ale stál si za tím, že existují určité symboly, kterých se dá využít při psychoanalytickém výkladu snů a které mají vždy stejný smysl. Nejvíce symbolů, které Freud popsal, mělo sloužit k označení jednotlivých částí těla a činností spojených s erotikou. (Freud, 1998, s. 653-654) Freud byl schopen jmenovat nebo popsat mnoho symbolů, které ve snech představují pohlavní orgány. Ženské pohlavní orgány měly zobrazovat duté předměty, jeskyně nebo například kabelky. Meče, deštníky nebo tužky pak byly pokládány za symboly mužských pohlavních orgánů. (Storr, 1996, s. 43-44) Symboly jako schodiště nebo jiné věci, které jsou typické pro stoupaní vzhůru, jsou pak podle Freuda používány pro znázornění sexuálního styku. (Freud, 1998, s. 653) Freud upozorňoval také na to, že při analýze

snů došel ke zjištění, že nevědomí užívá speciálních symbolů ke znázornění nejen ženských a mužských pohlavních orgánů, ale dokonce sexuálních komplexů člověka, které mohou mít svůj základ jak v dětských sexuálních traumatech, tak v současných neuspokojených sexuálních touhách. (Freud, 1997, s. 32)

Znalost snové symboliky podle Freuda vždy umožní pouze jakýsi překlad jednotlivých částí snu, ale uplatňování jiných stanovených pravidel výkladu nemůže nahradit. Velmi důležitou roli ale podle Freuda sehraje v případech snů, kdy pacient není schopen asociovat, nebo když se jedná o typické sny či vracející se sny u konkrétního člověka. Freud upozorňuje na to, že snová symbolika zcela přesahuje sen, protože není vlastní jen snu jako takovému, ale lze ji najít i v pohádkách a mýtech, čímž nám podle Freuda poskytuje možnost sledovat vztahy symbolů k některým výtvorům. (Freud, 1998, s. 654)

3.6 Příklady snů vyložených Sigmundem Freudem

Složitost procesu analýzy snu u Freuda je zřejmá, proto na tomto místě uvedu dva příklady snu vyložených Freudovou metodou poměrně zjednodušeně. Účelem těchto příkladů bude ukázat, jakým způsobem Freud ke snům při výkladu přistupoval.

V předchozí kapitole byla zmínka o tom, že ve snech lze podle Freuda najít i pohádkové nebo mýtické symboly. Jedna mladá pacientka vyprávěla Freudovi sen, ve kterém se nacházela v hnědém pokoji s malými dveřmi, skrze které vedla cesta ke strmému schodišti, po kterém přišel nahoru do pokoje drobný mužíček s bílými vlasy, pleší a rudým nosem. Tento muž po pokoji poskakoval z místa na místo, což pacientce připadlo velice komické. Po určité době mužíček pokoj opustil a sešel po schodišti dolů. Oblečen byl podle pacientčinyh slov do průsvitného šedého oděvu. Pacientka sama nejdříve přirovnala muže ke svému tchánovi, což po chvíli přehodnotila a mužíčka identifikovala s jednou pohádkovou postavou, která se chtěla zmocnit královnina dítěte. V souvislosti s pokojem ženu nejdříve napadla pouze jídelna jejích rodičů, na což navázala historkami o postelích, ve kterých ráda spí. Podle Freuda už byl v této fázi sen srozumitelný, neboť hnědý pokoj ukazoval na postel, vzhledem k vztahu k jídelně se podle Freuda jednalo o manželskou postel. Mužíčka ve snu pak Freud vyložil jako mladého manžela pacientky, který po dlouhé době přišel plnit své manželské povinnosti. Freud za tímto prvotním výkladem tedy spatřuje čistě

sexuální podtext, proto pokoj interpretuje jako vaginu a mužička jako penis. Podle Freuda podtrhuje takový výklad i schodiště, které je symbolem koitu. Průsvitný šedý oděv pak potvrzuje Freudovu domněnku, neboť ho interpretuje jako prezervativ. Ze všeho výše zmíněného Freud vyčetl obavu z toho, že manželova návštěva by mohla skončit těhotenstvím, o což pacientka zjevně nestála. Toto podle Freuda potvrzuje i původní pacientčino vyjádření o ztotožnění mužička s pohádkovou postavou, která měla zájem o královnino dítě. (Freud, 2002, s. 19-20)

Již bylo napsáno, že Freud si poměrně značně stál za svým názorem, že sny jsou vyplněním přání. Pro ilustraci tohoto tvrzení poskytl Freud ve *Výkladu snů* vlastní sen, který analyzoval. Freud nejprve uvedl, že sen se mu zdál v období, kdy léčil určitou blízkou pacientku jménem Irma, jejíž léčba skončila částečným úspěchem. Zbavil ji sice hysterické úzkosti, ale ne veškerých somatických příznaků. V této fázi léčbu přerušil. Po čase tuto ženu navštívil Freudův mladší kolega Otto, se kterým se Freud následně setkal a dozvěděl se od něj, že Irmě je sice lépe, ale její stav není stále zcela v pořádku. V tu chvíli Freud pocítil mírné rozladění z tohoto Ottova vyjádření. Freud se domníval, že Ottu k výčitkám vůči Freudově léčbě navedli Irmini rodiče, kteří jeho léčbu nepodporovali. Proto Freud ještě toho večera sepsal Irmin chorobopis, který chtěl předložit jejich společnému příteli Dr. M. A poté se mu zdál sen s následujícím dějem. (Freud, 1998, s. 124)

Freud se nacházel ve velké hale, kde přijímal mnoho hostů, mezi kterými byla i Irma, se kterou chtěl probrat její zdravotní stav, přičemž jí vyčítal, že pokud má přetrvávající problémy, tak už je to jenom její vina. Irma mu však oponovala, že má obrovské bolesti v krku, což ve Freudovi vzbudilo zvědavost, a tak jí nahlédl do ústní dutiny, kde uviděl velkou bílou skvrnu a rozsáhlé šedé povlaky na podivných útvarech připomínajících mušle. Proto přivolal doktora M., který udělal to samé jako Freud a potvrdil jeho závěry. Dr. M. podle Freuda ve snu vypadal zcela jinak než obvykle, byl bledý a neměl vousy. V tu chvíli uviděl, že vedle Irmy stojí Otto a Irmin přítel Leopold, který Freuda upozornil na skvrny na Irmině kůži. Dr. M. usoudil, že jde o infekci a Freud si ihned uvědomil, co je zdrojem infekce, protože tušil, že Otto Irmě v poslední době podával injekci trimethylaminu, jehož vzorec Freud ve snu zcela jasně uviděl. Freud také ve snu usoudil, že injekce, kterou Otto Irmě látku podával, nebyla čistá, a proto Irma dostala nějakou infekci. (Freud, 1998, s. 125)

Freud zahájil výklad snu tím, že rozpoznal jeho zřejmou návaznost na děje z před-

chozích dnů, neboť v těch se zabýval právě chorobopisem Irmy a také ho rozladila zpráva, kterou dostal od Otty. Sám Freud ale přiznal, že netuší, co měl sen znamenat, a proto ho ve výkladu snů po částech analyzoval. Postupně se dostal k tomu, že Irmu během svého snu přirovnal k dvěma pacientkám, které se stejně jako ona nechtěly podrobit jeho léčbě. Bílé skvrny v krku snové Irmy zase přirovnal k prodělanému záškrtu své dcery. Přivolání doktora M. podle Freuda vyjadřuje, jakého charakteru byl jejich vztah. Když Freud jednou podal pacientce lék, který u ní vyvolal těžkou intoxikaci, tak také volal o pomoc Dr. M., který ve snu vyslovil spojení „to nevadí“, čímž sen Freuda pouze uklidňuje v tom, že při léčbě Irmy nepochybil. Podání infekce Freud interpretoval tak, že si pamatuje, když mu Otto vyprávěl, že během návštěvy u Irmy podal injekci proti nevolnosti někomu z hostů v blízkém hotelu. Chemická sloučenina, kterou ve snu Freud viděl jasně napsanou, podle něj odkazovala k rozhovoru s přítelem, který ve spojení se sexuální chemií zmínil před Freudem právě tuto sloučeninu. Tato látka přivádí ve snu Freuda k sexualitě, ve které vidí příčinu neurotických onemocnění. Vzorec trimethylaminu podle Freuda zaujal v jeho snu významnou roli proto, že mu připomíná přítele, u kterého často hledá útěchu. Lehkovážnost, se kterou ve snu podal Otto Irmě injekci, odkazuje podle Freudova názoru k nelibému pocitu, který v něm vzbudil Otto svou poznámkou z předchozího dne o neutěšeném stavu Irmy po Freudově léčbě. Následovala další výtka o nečistotě injekce, která opět poukazuje na pocíťovanou momentální nevráživost vůči Ottovi. Podrobný rozbor vlastního snu podle Freuda ukazuje na několik splněných přání, která mu přišla na mysl předchozího odpoledne. Nejdůležitějším splněným přáním je podle Freuda to, že sen z něj v podstatě smývá vinu za špatný zdravotní stav Irmy a že tuto vinu přenáší na Otta, který jej svým přístupem rozhněval. Sen tedy podle Freuda líčí stav věcí, za který by byl rád, kdyby nastal ve skutečnosti. Freud uvádí, že z tohoto snu by mohl čerpat ještě mnoho jiných informací (Freud, 1998, s. 135), ale pro potřebu důkazu Freudovy teorie splněných přání postačuje výklad, který byl na předchozích řádcích podán.

Výklad snů podle Carla Gustava Junga

Carl Gustav Jung, Freudův přítel, spolupracovník a později i odpůrce, vytvořil velice propracovanou teorii snů, ale než se dostanu k této teorii, považuji za potřebné zde ve stručnosti uvést základy Jungovy analytické psychologie.

4.1 Stručný úvod do analytické psychologie Carla Gustava Junga

Jungova teoretická část psychologie se dělí na dvě základní složky: strukturu psychiky a zákonitosti jejího fungování. Z teorie pak vyplývá i Jungova praxe, která je aplikací jeho učení jako léčebné metody. Jung byl psychologem, který tvrdil, že vše psychické je stejně hodnotné jako fyzické, byť psychické jevy nejsou hmatatelné, mohou být podrobeny pozorování a poznání. Podle Junga se vše, co víme o světě a naší existenci, dovídáme zásluhou naší psychiky. Z čehož lze chápat, že Jung jednoznačně charakterizoval moderní psychologii jako empirickou vědu, která je z hlediska předmětu a použitých zkoumání vědou přírodní. Avšak způsob vysvětlování sledovaných jevů je spíše duchovního charakteru. Jeho záměrem je pomoci člověku. Pokud na cestě za tímto zlepšením psychického stavu pacienta dojde k zjištění nějakých vědeckých poznatků, pak jde o vedlejší jev. Primárně ale není Jungovým cílem zjistit nějaké nové vědecky hodnotné skutečnosti. (Jacobi, 2013, s. 13)

Jung označuje aplikování své psychologické praxe jako analytickou psychologii,

k čemuž se přiklonil po rozchodu s Freudem v roce 1913, aby zabránil záměně s Freudovou psychoanalýzou. Později zavedl ještě termín komplexní psychologie, kterého používal pro označení případů, kde se soustředil na principiální a teoretická hlediska. Chtěl tím dát jasně najevo, že on se zabývá komplikovanými psychickými skutečnostmi. Pro označení celé Jungovy psychologické teorie se ale používá označení analytická psychologie. (Jacobi, 2013, s. 14-15)

Lidskou psychiku Jung nechápe jen jako něco, čemu se obvykle říká „duše“, ale počítá k ní všechny psychické pochody, které spadají do dvou částí psýché - vědomí a nevědomí (Jacobi, 2013, s. 17-18). Nevědomí dále dělí ještě na dvě složky: osobní nevědomí a kolektivní nevědomí, které později přejmenoval na objektivní psýché. Psýché má tedy v Jungově psychologii čtyři úrovně: osobní vědomí, osobní nevědomí, objektivní psýché neboli kolektivní nevědomí a vnější svět kolektivního nevědomí, což je kulturní svět společných hodnot a norem. (Hall, 2005, s. 9-10) Tyto části se také liší svými obsahy. Základním obsahem osobního nevědomí jsou komplexy, což jsou určitým způsobem emočně zbarvené obrazy. Objektivní psýché pak obsahuje archetypické obrazy, které nejsou přímo pozorovatelné, přestože ovlivňují naše duševní obsahy. Je potřeba ale podle Junga pečlivě odlišovat archetypické obrazy a archetypy. Zatímco archetyp je určitým principem, archetypický obraz už je konkrétní formou archetypu, jeho konkrétním zobrazením. Archetypické obrazy jsou tedy výtvoři individuální psýché na základě působení archetypů. Od komplexů se liší tím, že ukazují na obecnější význam, mají tedy smysluplný obsah pro více lidí a jsou časově neomezené, tudíž se z nich mohou stát kulturní vtělení kolektivního nevědomí. (Hall, 2005, s. 10)

Celý psychický systém pojímá Jung jako vzájemně propojený a hlavně je přesvědčen, že je v neustálém pohybu energií. Psychickou energií, která celý proces pohání, nazývá Jung „libido“. Libido je tedy v jeho pojetí něčím, co se účastní veškerých psychických procesů a spojuje celý psychický systém dohromady, je určitou psychickou hodnotou, intenzitou psychického procesu. (Jacobi, 2013, s. 59) Psýché je podle Junga seberegulačním systémem, u kterého nemůže nastat rovnovážný stav, pokud v něm neexistují protiklady. Všechno, co je živé, spočívá na energii, která je poháněna vyrovnáváním protikladů. Vztah vědomí a nevědomí je ve své podstatě také protikladný, jedná se totiž také o opozice, které vůči sobě vystupují komplementárně. Jako příklad lze uvést, že po velké pozitivní myšlenkové práci následuje citová reakce negativního charakteru. Fyzikální zákon zachování energie platí podle Junga

i pro energii psychickou, nepůsobí však pouze mezi celky vědomí a nevědomí, ale mezi jejich jednotlivými částmi. (Jacobi, 2013, s. 60-62) Pokud k přesunům energie nedochází, může dojít ke vzniku psychických chorob. Jung mluví o stavu, kdy jedna ze stran ztratí energii, což má důsledek ve vzniku lehkých neuróz, v krajním případě může dojít i k rozdvojení osobnosti. V závislosti na zákonu o zachování energie dochází k tomu, že energie, kterou ztrácí vědomí, se přesouvá do nevědomí a opačně. V případě, že se většina energie přesouvá do nevědomí, dochází podle Junga k oživení vytěsněných obsahů a komplexů, které při úniku do vědomí vyvolávají právě neurózy a psychózy. (Jacobi, 2013, s. 63)

Pohyb ve vědomí má v Jungově psychologii také svoje směry, progresivní a regresivní. Progresivní pohyb spočívá ve stálé adaptaci vědomí na životní požadavky, což znamená, že cílem je odpovídající řešení veškerých problémů se zapojením protikladů. K regresivnímu pohybu pak dochází v případě, že vědomá adaptace selže a v nevědomí se hromadí přílišné množství energie, protože je mnoho věcí vytěsněno do nevědomí, následkem čehož dochází k nabytí převahy nevědomí. Pokud v takovém případě včas nezasáhne vědomí, může podle Junga dojít ke vzniku neurózy. V případě, že stav převahy nevědomí trvá delší dobu a vědomí stále nezasahuje, dochází ke vzniku psychóz. Toto jsou však i podle Jungova názoru extrémní póly regrese a progrese, ke kterým nedochází tak často. (Jacobi, 2013, s. 64-65)

Individuační proces je jádrem celé jungiánské teorie a jedná se o proces, kdy člověk vědomě usiluje o porozumění vnitřním možnostem vlastní psýché. Míra úsilí však není podle Junga nejdůležitějším prvkem, kterým je tento proces ovlivňován. Pokud se člověk mohutně snaží identifikovat se strukturami osobního nevědomí, může dojít ke vzniku neurózy. Individuace se také může zastavit, když dojde ke ztotožněním s určitou sociální rolí, která neodpovídá individuálnímu osudu. Jung například říkal, že Hitler a Musolini byli právě oběťmi identifikace s kolektivním nevědomím, což mělo následky v tragédii jejich životů. Rovněž negativní dopad má v Jungově teorii identifikace s nějakým historickým hrdinou, Kristem, Napoleonem. Popsat úspěšný individuační proces je obtížné, neboť jde o značně individuální jev. Jung zdůrazňoval zejména hluboký význam jedinečnosti člověka. V náboženství je kladen důraz na individualitu člověka a jeho hodnotu, která je naopak v dnešní době davů podle Jungových slov velice podceňována, protože člověk je považován za jednotku sociální, vojenskou nebo ekonomickou. Individuace by měla zabránit ztrátě hodnoty lidského života. Proces individuace je v jungiánské teorii chápán jako

dialog mezi já, jakožto centrem vědomí, a usměrňujícím centrem celé psyché člověka. Úspěšná analýza spočívá v odhalení a ocenění individuální a objektivní psyché, přičemž individuální psyché je nezávislá na zkušenostní části osobnosti. (Hall, 2005, s. 19-20)

4.2 Jungova teorie snu

Jung v rámci své psychologie vypracoval také teorii psychologie snu, která vychází z jeho pojetí nevědomí a psychické energie (Aeppli, 1996, s. 130). Zda má sen nějaký význam pro terapii nebo ne, je dodnes velmi sporné téma. Existují vyhraněné názory, které považují analýzu snů za nezbytnou součást léčby neuróz, čímž povyšují sen na stejnou úroveň jako má vědomí. Druhý protipól pak spočívá v naprostém popírání hodnoty analýzy snu. V takovém případě je sen pokládán za jakýsi zanedbatelný produkt psyché. Proto je pro Junga důležitá hypotéza nevědomí. Bez nevědomí by totiž sen mohl být považován pouze za hříčku přírody, za nějaký bezesmyslný souhrn uplynulých dní. (Jung, 2004, s. 97-98)

Nejlepší cesta k poznání nevědomí vede podle Junga právě skrze sen, neboť ten se jako takový skládá jak z vědomých, tak nevědomých prostředků. Ve snech se totiž mísí denní zážitky s tím, co se nachází nejhluběji v nevědomí a sen nám ukazuje právě kombinaci těchto dvou typů obrazů. Neplatí v nich prostorové ani časové souvislosti, dokonce se neřídí ani zákonem kauzality. Jedná se o obrazy, které se nám snaží něco sdělit. Co říkají, se však dá rozluštit pouze za pomoci speciálního výkladu. Sen v Jungově pojetí není pouze možností, jak poznat nevědomí, ale také nám nevědomí cestou snu dává najevo protiklad k našemu vědomému zaměření. (Jacobi, 2013, s. 77-78)

Analýza snů je tedy při terapii důležitá, protože sny opravují a uvádějí na pravou míru skutečnosti vědomého stavu, čímž zlepšují postoj k věci. Snový obsah podle Junga ukazuje neúmyslná vyjádření, která nejsou ovlivněna vědomím, proto ukazují situaci takovou, jaká je, a ne takovou, jakou jí chceme mít. (Jung, 1995, s. 55) Účelem analýzy snu je tak odhalení obsahů, které byly nevědomé a které jsou pokládány za podstatné pro poznání neurózy a její případné léčení. Podle Junga jsou sny bezprostředním výrazem nevědomé psychické skutečnosti, čímž Jung teoreticky obhajuje nutnost pokusů o jejich analýzu a výklad. (Jung, 2004, s. 98)

4.3 Povaha a funkce snění

Sen je v Jungově teorii chápán jako úryvek psychické činnosti, který je uzpůsoben tomu, aby se dal ve stavu vědomí reprodukovat. Často bývá označován za neproniknutelný či nepochopitelný, příčinou čehož je, že sen obsahuje často minimum logických spojitostí a zdá se, že nerespektuje hodnoty a obsahuje zjevné nesmysly a protimluvy. (Jung, 2004, s. 169-170) Sen je podle Junga určitým typem lidské zkušenosti, kterou pocítujeme během spánku jako reálnou, nicméně po probuzení přehodnocujeme situaci, ve které jsme se nacházeli na snovou. Ve snech se vyskytují věci, které nejsou v běžném životě zcela obvyklé, může jít o nepochopitelné časové posuny, změny míst, dokonce i osob. Ve snech proto můžeme potkat osoby, které již dávno nežijí, nebo se dokonce můžeme setkat s neexistujícími či fantazijními bytostmi. Dění spojené se sněním je podle Junga pro člověka velice důležité, neboť je nezbytnou součástí správného psychologického fungování. (Hall, 2005, s. 23-24)

Sen se zdánlivě vymyká vědomému vnímání, ale pokud je pozorovatel všímavý, brzy zjistí, že tomu tak ve skutečnosti není, protože v každém snu lze nalézt něco, co pochází z našich myšlenek. Sny jsou tedy napojeny na to, co nás obecně obklopuje. Ne všechny sny si zapamatujeme a ne všechny jsme schopni ihned zaznamenat. V takovém případě se jedná o sny, které vzdorují reprodukci. Jejich znakem je obvykle nesouvislost, nelogičnost, a proto je často pochopíme až v souvislosti s asociacemi našeho vědomého stavu. Jung tvrdil, že proto se snům dostává označení „nesmyslný“, ale je podle něj potřeba si uvědomit, že chyba není ve snu, ale v nás, protože my jsme těmi, kdo snu nerozumí. (Jung, 2004, s. 121-122)

Jung zastával názor, že sen má kompenzační funkci, že vyrovnává omezený náhled bdělého stavu. Sen je tedy v jeho teorii chápán jako regulativní proces podobný fyziologickým kompenzačním procesům. Vědomí obsahuje pouze omezené množství materiálu, a ten, který je zapomenutý díky omezené kapacitě vědomí, se ukládá do nevědomí. To však není jediné, co nevědomí obsahuje. Můžeme v něm také najít věci, kterých si člověk ani vědom být nemůže, jako jsou například archetypy. (Hall, 2005, s. 24)

Primárně jde podle Junga o to, že sen vyvažuje vědomé zaměření člověka informacemi z nevědomí. Čím jednostrannější je zaměření vědomí, tím protikladnější budou projevy nevědomí, aby dostaly člověka do jeho životního optima. Pokud tedy mají sny funkci kompenzační, pak podle Junga lze na základě znalosti vědomého zaměření a stavu člověka určit, co se přibližně objeví ve snu. (Jacobi, 2013, s. 85)

Jung během své práce se sny zjistil, že jejich kompenzační funkce spočívá ve vyrovnávání vědomého postoje já a že tvoří protiklad k dominantní identitě já. My vnímáme realitu pouze omezeně, zatímco sen ukazuje na rozšíření našeho vnímání. V případě, že sny budeme považovat jen za potvrzení našich vědomých postojů, se může podle Junga stát, že dojde k přehlédnutí informací, které nám ve snech poskytuje nevědomí. (Hall, 2005, s. 38)

Jedním kompenzačním mechanismem, který sny mohou poskytovat, je, že sny jsou zprávou o naší životní situaci a pomáhají nám ji lépe pochopit a vyrovnat se s ní. Například jsme-li na někoho nahněvaní, ale v bdělém stavu mu řekneme, že už nejsme a sami jsme o tom přesvědčení. Následně však budeme mít sen, že jsme na tohoto člověka stále rozzlobeni a že jsme pouze náš hněv potlačili. Druhá kompenzační role se ukazuje, pokud se určitým způsobem odchylujeme od správné osobní cesty, což se může projevit například ve snu, kde nám vnitřní hlas našeptává, že nežijeme opravdový život. My sami můžeme být podle Junga spokojeni s tím, jak žijeme, ale sen nám napoví, že si pouze hrajeme na to, že jsme spokojeni a že vlastně ve své podstatě chceme něco odlišného. Existuje ještě třetí typ kompenzace, který je však velice tajemný, ale může nám napovídat a pomoci změnit strukturu já. To se projevuje, když jsme během snění přinuceni splnit nějaký úkol. Když tento úkol opravdu splníme ve snovém světě, změní se tím i naše bdělé já. (Hall, 2005, s. 24-25) Zpočátku se může jevit, že kompenzační charakter snu spočívá pouze ve vyrovnávání jednotlivostí, ale postupem času lze poznat, že vyrovnávání je součástí nějakého plánu, který Jung nazývá individuací (Jung, 2004, s. 177).

Kompenzační funkce snu v podstatě znamená, že nevědomí připojuje k vědomí všechno, co zůstalo opomenuto či vytěsněno. Oproti tomu prospektivní funkce snu spočívá podle Junga v nevědomém předvídání toho, co se stane během budoucí vědomé činnosti. Přestože působí velice realisticky, nelze takové sny považovat za proroctví, neboť se jedná pouze o určité předzvěsti pravděpodobných situací. (Jung, 2004, s. 140-143) Pokud se tato pravděpodobná kombinace bude následně shodovat se skutečnou situací, nejspíš to nebude ve všech aspektech, a proto by bylo podle Jungova tvrzení chybné nazývat tyto sny prorockými (Jung, 1995, s. 59). V prospektivních snech dochází ke kombinaci nevědomých prvků, myšlenek, pocitů, které nebyly vědomím postřehnuty, protože nebyly moc výrazné. Jung ale varuje před přeceňováním této snové funkce. Negativně kompenzující sen, sen s reduktivní funkcí, se ukazuje právě například u osob, které mají chybný postoj v případě vyjádření

vlastního charakteru. Tyto osoby ukazují navenek samy sebe v lepším světle, než jaké doopravdy jsou a získají si ve společnosti prospěch, který by bez přetvářky nezískaly. Problém je ale v tom, že ve svém nitru ještě zcela nedorostly do podoby svého vnějšího vzestupu. Sny takto ponižujícího charakteru mohou být samozřejmě pro takového jedince prospěšné ale pouze do té míry, pokud zasáhnou postoj člověka, a ne celou jeho osobnost. (Jung, 2004, s. 140-143)

Když Jung hovoří o kompenzační úloze snů, je třeba podle něj mít na paměti, že účinky kompenzací mohou mít i negativní následky v podobě nespavosti či dokonce sebedestrukce. Pro někoho má kompenzace funkci podporující, pro jiného ponižující. Nesmíme ale podle Junga zapomínat na to, že snům nemůžeme přiřkládat velkou váhu v tom smyslu, že by nám měly ukazovat řešení, poněvadž bychom pak snům přenechávali důležitá rozhodnutí - mohli bychom být zklamáni, když nám sny přestanou ukazovat to, co od nich očekáváme. Podle Junga by to způsoboval fakt, že jsme nepracovali z plných sil, protože nevědomí nám je nápomocno pouze v případech, že jednáme na pokraji svých vědomých možností. Sen pak pomáhá tam, kde selhala naše snaha. (Jung, 2004, s. 184-185)

4.4 Analýza a výklad snů v Jungově psychoterapii

Sen je základem Jungovy terapeutické metody, neboť je psychickým fenoménem, který nám zpřístupňuje nevědomí a je tedy vhodný k vysvětlování vnitřních souvislostí. Obsah snu zjištěný jeho výkladem je v analytické psychologii stěžejním materiálem. Avšak o výkladu materiálu, který pacient svým snem poskytne, vlastně rozhoduje pacient sám. Výklad snu musí tedy být dočasným, dokud ho pacient vědomě neodsouhlasí. Člověk, který ví, že základní vlastností nevědomí je nezávislost, což mu umožňuje vykonávat tu specifickou kompenzační funkci, pak nikdy nebude obviňovat terapeuta, že ho jako pacienta svými výklady ovlivnil. (Jacobi, 2013, s. 79-80)

Podle Junga nám sny ukazují kombinaci vědomých prožitků a událostí odsunutých do hlubokého či dávného nevědomí. Vyvolání takto dlouho opomíjených dějů může mít na svědomí jejich připomenutí nějakou vědomou událostí, mohou je ale vyvolávat také psychické i fyzické děje z okolí. Jung konkrétně sen nazývá poselstvím z odvrácené strany člověka. Nikdy sny podle Junga neopakují přesně nějaké minulé

události, tak tomu může být pouze v případě nějakých traumat, když se naše vědomí a nevědomí vyrovnává s traumatem právě prostřednictvím snu. (Jacobi, 2013, s. 80-81)

Pokud je terapeut postaven před nutnost léčby neurózy, postupuje různými způsoby. Vzhledem k tomu, že úspěšná by měla být taková léčba, která opět nastolí rovnováhu mezi vědomím a nevědomím, nabízí se použít právě analýzu snu. Sny totiž mohou přinést podle Junga tak podstatné informace, jako jsou vzpomínky, zážitky, a dokonce i materiál, který je v nás zakonzervován, což může v mnohém pomoci pochopit situaci člověka a také to, proč došlo k rozvinutí neurózy. (Jung, 2004, s. 176)

Nelze podle Junga stanovit, která metoda výkladu snů je ta správná, neboť každému vyhovuje jiná. Jak říká Jung, psychoterapie je individuální, každý máme jiné problémy a potřebujeme i jiné možnosti jejich řešení, a proto se analytický proces neřídí pevně stanovenými pravidly, ale pouze nějakými obecnými zásadami. Hlavní částí procesu výkladu snů je vytvoření prostoru, ve kterém bude docházet k proměně psyché. V tomto poli probíhá dialog, nemůže zde probíhat tok komunikace pouze jedním směrem, neboť to by nevedlo ke správným závěrům. Jung zastával názor, že během analýzy může dojít k určité psychické změně jak u pacienta, tak u terapeuta. (Hall, 2005, s. 55-56)

Porozumění snům by mělo podle Junga být jakýmsi dorozuměním, které je výsledkem společné úvahy pacienta a terapeuta. Úspěch terapie vyžaduje dialog. Pokud bude chtít terapeut vsugerovat pacientovi vysvětlení, které je postaveno na jedné teorii, těžko dojdou v závěru léčby ke shodě. Podle Junga je dobré pracovat nejen s metodami, ale také poslouchat pacienta, který je stavěn do pozice, kdy je pobízen k vědomému úsudku o problémech a vědomému rozhodování. Pokud se objeví sny, kterým terapeut nerozumí, pak by je měl pokládat za informaci, o které zatím nic neví a měl by se z takové situace naučit tolik, co pacient. Neměl by se ohlížet na teoretické znalosti a spíše se pokusit najít novou teorii snu. Dále je třeba podle Junga mít na zřeteli, že téměř polovina našeho života se odehrává v částečném či úplném nevědomém stavu. Proto sny mohou obsahovat také iluze, pravdy, divoké fantazie, plány, ale i telepatické vize. Já má totiž jak svou denní část, kterou je vědomí, tak svou noční část, kterou představuje nevědomí, a pokud jsme schopni během dne zakoušet i jiné věci než jsou přání a obavy, tak jsme právě i v nevědomém stavu schopni zažívat daleko víc. (Jung, 2004, s. 105-106)

Podle Junga je velice důležité se ve výkladu snů nenechat omezovat nějakým zákonem, proto se sám snažil částečně odhlížet od teorie. Upozorňoval, že jen částečně, protože určitou teorii potřebuje, aby byl schopen obsah snu správně uchopit. Jung se ze stejného důvodu drží i hypotézy, že sny připojují k našemu vědomému stavu něco důležitého, co bylo přehlíženo. Vykládání snů by tak mělo být pozvolnou činností, protože, když budeme spěchat, nedosáhneme toho, co bychom ve snu měli skutečně odhalit. (Jung, 2004, s. 106-107)

Každý sen a každá jeho část by se měla podle Junga pojímat jako samostatná neznámá, až teprve po zjištění a zaznamenání kontextu se můžeme pokusit o výklad, při kterém zhodnocujeme, zda nám vyvstal nějaký uspokojivý smysl (Jung, 1995, s. 61). Každý výklad snů je určitá hypotéza, která je pokusem o přečtení snového textu, jež je těžko čitelný. Obvykle sen vykládáme pouze s přibližnou jistotou, proto bychom měli mít na paměti, že významům jednotlivých snů nemáme přikládat přílišnou váhu. (Jung, 1995, s. 65) Jung říkal, že chybný výklad snu může být napraven tím, co se ukazuje ve snu následujícím, proto se zabýval po sobě jdoucími sny, sériemi snů. Věřil totiž, že sny jsou monologem nevědomí, a proto mezi nimi mohou být souvislosti, které se postupně objasňují. Neznamená to, ale že sny na sebe navazují tak, jak po sobě časově následují. Sny se uskupují okolo jednoho centra, ze kterého všechny vycházejí. Pokud ale dojde k tomu, že je tento bod odhalen a představen vědomí, utváří se nový bod, ze kterého vycházejí další sny. (Jacobi, 2013, s. 83)

Jung upozorňuje na to, že než se vykladač začne zaobírat výkladem cizích snů, musí dát především dohromady svoji psychiku a musí tak být pevně v souladu se svým vnitřním jádrem. Měl by dobře znát své povahové vlastnosti a slabiny své psychiky. Je potřeba, aby nejdříve znal své sny, což způsobí, že se bude moci plně soustředit na pacientovy sny a nebude do nich promítat vlastní problémy. (Aeppli, 1996, s. 142)

Jungova interpretace snů probíhá ve třech fázích. V prvním kroku musí dojít k porozumění snu včetně jeho detailů. Během druhé fáze se shromažďují asociace a amplifikace buď na osobní, kulturní nebo archetypické úrovni. V poslední fázi se zařazuje amplifikovaný sen do kontextu životní situace snícího a také do procesu individuace. Při analýze je velice důležité, aby pacient uváděl veškeré detaily, které si ze snu pamatuje, neboť jenom tak je možné dosáhnout přesného a komplexního výkladu. Pokud bude poskytnuto terapeutovi málo materiálu, pak je pravděpodobné, že začne do snového materiálu promítat své vlastní domněnky a výklad by tak ne-

musel být správný (Hall, 2005, s. 35)

4.5 Amplifikace, dva způsoby výkladu snů

Kontext a doplňování souvislostí jsou možnosti, jak obohatit sen o vědomý obsah. Pro takový postup Jung užívá pojmu amplifikace. Tím, že například doplníme ke snu o našem sourozenci nějaké informace z reálného života, může tak vyjít najevo i struktura naší osobnosti. (Aeppli, 1996, s. 156)

Amplifikace je jakési odhalování tří typů komplexů. Na první úrovni jde o osobní asociace pacienta, který má říci, co si o snovém obrazu myslí, jaké v něm vyvolal pocity. Druhá vrstva obsahuje kulturní obrazy, které člověk obvykle zná, ale nemusí si jich všimnout. Poslední úroveň, která je specifická pro jungiánský výklad snů, je archetypická amplifikace. Archetypy, které samy o sobě ve snu podle Junga viditelné nejsou, mohou ukazovat na tendence a určité způsoby dělení naší vědomé zkušenosti. Některé archetypické obrazy se mohly vyskytovat ve snech tak často a staly se tak typickými pro sny více lidí, a tím se zařadily mezi širší spektrum symbolů. (Hall, 2005, s. 36) Amplifikace je druhem řízené asociativní činnosti, která se neustále vrací k podstatě snu, a tím se pokouší přispět k jeho rozluštění. Sen není podle Jungova mínění pro rozum srozumitelný, neboť jeho náznaky jsou příliš slabé, a tak musí přijít na řadu právě asociování a analogie, aby se náznaky zesílily, čímž se zvýší jejich srozumitelnost. (Jacobi, 2013, s. 92-93)

Důležité je pro Junga také zjišťování kontextu, což terapeut provádí tak, že pokládá snícimu různé otázky a pomocí jeho odpovědí si rozšiřuje povědomí o tom, co se může snícimu prostřednictvím snových obrazů ukazovat. Sám Jung svůj postup přirovnává k dešifrování obtížného textu, které sice hned nepřináší pochopitelná tvrzení, ale alespoň odkazuje na možné významy. (Jung, 2004, s. 173-174)

Až ve chvíli, kdy alespoň částečně poznáme kontext, se podle Junga můžeme pokusit o výklad, který ale budeme neustále zpřesňovat tím, že budeme postupně získávat více a více informací o snovém kontextu. Nesmíme si ale podle Junga myslet, že výklad, který nám bude poskytnut, bude zcela odpovídat tomu, co od něj subjektivně očekáváme. Obvykle se totiž výklad snu v mnohém liší od našeho subjektivně předpokládaného významu snu. V případě, že by sen splnil tato naše očekávání, mělo by to v nás spíše vzbudit nedůvěru, protože se nevědomí v mnohém liší od vědomí. (Jacobi, 2013, s. 84) Každý sen zkrátka podle Junga může nést mnoho

významů, protože obsahuje velké množství znaků, které nelze jednoznačně vyložit. Podstatné ale podle Junga je, že díky kontextu a znalosti životní situace člověka můžeme snáz odhalit základní smysl snu a také to, v čem spočívá hlavní psychický problém pacienta. (Aeppli, 1996, s. 153)

Jung poukázal na to, že snové obrazy mohou být vykládány buďto objektivně, tedy jako odkazy na události a osoby bdělého života snícího, nebo subjektivně jako aspekty psýché snícího. V každé snové sérii lze nalézt odkazy, které potřebují objektivní interpretaci a zároveň takové, které vyžadují subjektivní interpretaci. Nelze proto tyto dva póly podle Junga jednoznačně oddělit, ale je nutné používat oba dva. (Hall, 2005, s. 114-115)

Subjektivní úroveň snu je vykládána jako interpretace snových obrazů a dějů na základě symboliky, tedy jako obrazy psychických okolností snícího. Snové figury jsou v takovém případě vykládány se zaměřením na vztah k sobě samému, tudíž se týkají vnitřních skutečností. (Jacobi, 2013, s. 98) Výklad na subjektivní úrovni můžeme podle Junga použít vždy, když se všechny jednající postavy a jiné obsahy vztahují pouze k snící osobě. Na této úrovni se jedná o postup syntézy, protože v základě ležící komplex vzpomínek se osvobozuje od vnějších pohnutek a pak je znovu k subjektu připojuje. Snové obsahy jsou zde chápány jako symboly subjektivních obsahů. (Jung, 1995, s. 62) Subjektivní výklad snů je u Junga základem, neboť nám umožňuje chápat problémy jedince se světem a ve světě, které sen ukazuje jako odraz jeho vlastního vnitřního dění (Jacobi, 2013, s. 100).

Kdybychom naopak vykládali sny na objektivní úrovni, musíme podle Junga chápat snové obrazy jako konkrétní, ne symbolické. Ty totiž představují postoj snícího k osobám a skutečnostem z vnějšku, tudíž ukazují skutečnost z druhé strany, než ji běžně vidíme. (Jacobi, 2013, s. 98) Objektivní výklad je svou podstatou analytický, protože rozkládá snový obsah do komplexů vzpomínek, které se vztahují k vnější situaci (Jung, 1995, s. 62).

Můžeme mít sny o našich partnerech, přátelích či životních okolnostech. To vše sny podle Junga dělají proto, abychom si utřídili svůj postoj k světu okolo nás. Často čerpají skutečnosti z každodenního života, proto je nejprve nutné vztáhnout je k naší každodenní realitě, což znamená, že je musíme vyložit na objektivní rovině. Když ve snech vidíme postavy z našeho běžného života, pak je třeba je na objektivní úrovni chápat jako skutečné osoby, se kterými se v reálném životě setkáváme. Nicméně mohou ve snech vystupovat trochu jinak a chovat se tak, jak bychom od

nich nečekali. To lze vysvětlit tím, že se nám ukazuje vnější vztah k nim. Dovíme se tak o těchto lidech něco, co o nich zatím reálně nevíme, a zásluhou nevědomí vidíme náš vztah k nim z různých úhlů pohledu. Ve snech, kde se objevují lidé z našeho okolí, je třeba věnovat pozornost všem detailům, které se o dané osobě ukazují, jak jsou oblečení, jak se chovají, ale také jak jsou velcí. Když například vidíme ve snu našeho známého jako malého člověka, pak jsme ho podle Junga v reálném životě s největší pravděpodobností přeceňovali. Důležitá zásada výkladu na objektivní úrovni zní, že objekt ve snu se netýká objektu o sobě, ale našeho vztahu k němu. (Aeppli, 1996, s. 159-162)

Lze však vykládat sny o našich dětech, sourozencích i na subjektivní úrovni, což znamená, že se jedná o podobenství nás samých. Na subjektivní úrovni je tak všechno zobrazením našeho vnitřního psychického života. Je potřeba si podle Jungova názoru uvědomit, že všechny sny subjektivního charakteru nám sice ukazují naše známé, ale jedná se pouze o projekce nás samých. Setkáváme se se svým Stínem a naším úkolem je se s ním vypořádat, abychom se mohli stát celkově vyrovnanou osobností. Na subjektivní rovině se všechny osoby a situace vykládají symbolicky, tedy jako obraz našich vnitřních psychických faktorů a situací. Subjektivní výklad podle Junga s věkem pacienta nabírá na důležitosti, tudíž po čtyřicítce či padesátce už je opravdu podstatné zaměřovat se výhradně na subjektivní výklad snu. (Aeppli, 1996, s. 163-166)

Pro lepší chápání rozlišení objektivního a subjektivního výkladu snu lze uvést příklad. Pokud snící ve snu vidí otce, který je běžně hodným a milým člověkem, jako zlého a agresivního, tak v subjektivním výkladu by šlo o to, že sám snící v sobě skrývá tyto vlastnosti. Naopak v objektivním výkladu by sen ukazoval skutečného otce, který se mu ukazuje ve své pravé podstatě, kterou snící doposud neznal. (Jacobi, 2013, s. 98)

Pokud spočívá centrum našeho života ve vnějším světě, tak je obsah snů tvořen právě poznatky z vnějšího světa kolem nás, které je pak potřeba vykládat na objektivní úrovni. V případě, že se střed života přesune do našeho nitra, bude obsah snů sestaven z podobenství a symbolických obrazů, což vyžaduje, aby byly sny vykládány na subjektivní rovině. (Aeppli, 1996, s. 168)

Jung ještě poukazuje na to, že když se ve snu ukazují osoby, se kterými máme nějaký blízký osobní vztah, vždy je nutno podle Junga udělat nejen výklad subjektivní, ale také výklad objektivní, neboť subjektivní výklad ukazuje naše vlastnosti,

ale objektivní výklad poukazuje na ty vlastnosti našich přátel, které nám zůstávají skryté. (Jacobi, 2013, s. 98)

4.6 Příklady snů interpretovaných po způsobu Carla Gustava Junga

Je zjevné, že v jungiánské teorii výkladu snů je toho opravdu mnoho, co by člověk musel vědět, aby dokázal nějaký sen, popřípadě sérii snů sám vyložit pouze za pomoci znalosti této teorie. Pro lepší pochopení teorie popsané v předchozí kapitole bude uvedeno několik příkladů, které by měly pomoci osvětlit Jungův přístup ke snům.

Jednou Junga navštívil muž, který měl sen, v němž se hnal na nádraží, aby mu neujel vlak, ale jakmile vpadl na nástupiště, už jen viděl, jak vlak odjíždí a řítí se do esovité zatáčky. Kvůli velkému zrychlení na jejím konci poslední vagóny vlaku vykolejily. Jung měl špatné tušení, ale pacienta neléčil. Stalo se však to, co sen předpovídal, pacient se nacházel v době snu na svém kariéřním vrcholu a sen mu ukazoval, že nemá smysl se hnát dál. Pacientovi se však vysvětlení snu nedostalo a přišel den, kdy dostal pracovní nabídku, která pokoušela jeho ctižádost, ale natolik jej to rozhodilo, že nakonec jeho situace dopadla katastrofálně, stejně jako vlak v jeho snu. Tento sen jasně ukazuje na vnitřní situaci snícího, který ji ale nepřikládá význam a vlastně ani nechápe, proč by neměl jít ještě dál, takže se uchýlí k popření vlastní neschopnosti, která se samozřejmě ukáže v dalších chvílích jeho života. Tento sen lze podle Junga použít jako ukázkový, neboť je poměrně průhledný, čímž pomůže stanovit jak neurózu, tak prognózu a první krok léčby, který spočívá v upozornění, nebo spíše zákazu, aby se pacient nehnal takovým mocným způsobem vpřed. (Jung, 2004, s. 100-101)

Jung zastával názor, že při terapii je potřeba přistupovat ke každému člověku a snu značně individuálně. Vysvětloval to mimo jiné tím, že stejný sen může u ženy a muže znamenat něco jiného, ale dokonce u žen různého věku může mít stejný sen naprosto rozdílný význam. Pro lepší pochopení zde opět uvádím příklad. Žena ve věku kolem čtyřiceti let velmi špatně snášela sen, ve kterém byla v očekávání potomka. Sama to komentovala tak, že když byla mladá, tak by takový sen chápala jako pozitivní předzvěst naplnění jejího přání. Ve svém současném věku, kdy už ví, že je velmi malá šance, že se vdá, to už tak chápat nedokáže. Přestože potkala

ženatého muže a chtěla si s ním pořídit potomka, nedopřáli si s tímto mužem ani svatbu, ani potomka, a v tu chvíli přišel zmíněný sen o očekávání. Tato žena není ve svém věku ještě zralou osobností, a proto Jung tento sen vykládá tak, že očekává dítě, ale jiné. Sen ji naznačuje ochotu života darovat ji potomka v podobě životní moudrosti, vnitřní zralosti. U mladé ženy by pak tento sen měl skutečně doslovný význam v podobě skutečné možnosti očekávání potomka. (Aeppli, 1996, s. 137-138)

Sny mohou také poukázat na neurózy a stanovit jejich možnou léčbu. To velice dobře ilustrují dva sny muže, který měl problém se svojí sexuální identitou, neboť se cítil být homosexuálem, ale sám chtěl být výhradním heterosexuálem. Na začátku se to jevílo tak, že zdrojem jeho úzkosti a homosexuality je oidipovský komplex, že vyhledával kontakty s muži, aby vykompenzoval absenci otce. Následující dva sny, ale ukazovaly, že nevědomě byl připraven tento problém vyřešit. V prvním snu se nacházel v sexuálním doupěti, kde připravoval rituální nápoj. Scéna se ale následně změnila a dotyčný se ocitl na stromě, ze kterého se nemohl dostat, v tu chvíli si ale uvědomil, že mu nikdo nepomůže dolů a že musí skočit. I přesto volal o pomoc a nakonec ho přišli vysvobodit dva muži. O dvě noci později následoval další sen, ve kterém se s nějakým mužem procházel okolo orientálních bazénů, kde si nakonec sedli do pohyblivých křesel s pásy na jedné z atrakcí. Jeho společník věděl, jak se pás ovládá, a tak nemusel snící muž návod na jejich obsluhu číst. Přesto to ale po konci jízdy udělal. Muž si také vybavoval, že v průběhu snové zábavní jízdy křesla vjela do vody a zase z ní vyjela. Oba sny provázela úzkost a obavy, jeden byl spojen se seskokem dolů a druhý s nebezpečnou jízdou, která skončila bez nehody. V prvním snu přišla záchrana ve chvíli, kdy si muž ve snu uvědomil, že musí převzít zodpovědnost a skočit, pokud mu nikdo nepřijde na pomoc. V druhém snu pak snící muž není tak informovaný jako muž, který jej doprovází, ale přesto je schopný bezpečně absolvovat jízdu. Oba sny odkazují k tomu, že muž je schopen ustálit svoji mužskou identitu. Takový výklad je pravděpodobně správný, neboť muž po poměrně krátkém čase navázal vztah se ženou, čímž se vyřešila jak jeho původní homosexualita, tak i jeho vztahy s rodiči. (Hall, 2005, s. 41-42)

Také jsem uváděla, jak je pro výklad snů pro Junga důležité doplnění životního kontextu snící osoby. Pro dokreslení tohoto přístupu je zde poslední ukázka výkladu snu s doplněným kontextem. Svou roli opět hraje sen muže, který se ve snu nacházel na zdánlivě nekonečné horské stezce. Nakonec však dorazil k průsmyku, kde se musel prokázat pohraniční policii. V tu chvíli zjistil, že zapomněl jedno zavazadlo

v místě svého posledního ubytování a musí tedy čekat, až za ním zavazadlo dorazí. K takovému snu je třeba doplnit kontext, který ukazuje na skutečnost, že daný muž byl před osmi lety ve Švýcarsku, kde se mu jevila nekonečná cesta průsmykem sv. Bernarda. Když ho ale prošel, velice ho překvapilo, že se nahoře mluvilo italsky. Vědomá situace kontextu tedy byla taková, že po dlouhodobém úsilí očekával pocit úspěchu. Snící muž doplňuje také to, že v poslední době značně zintenzivnil svoji práci a možná se začal projevovat arogantně. Sen, doplněný kontext a mužova životní situace ukazují na to, že se muž brzy ocitne na vrcholu, kde bude muset prokázat svou identitu, která je právě v tuto chvíli napadnutelná a v nové oblasti svého působení se prosadí, až bude mít u sebe všechny věci, které při výstupu zapomněl. Sen tak obsahuje jak předzvěst úspěchu, tak upozornění na nesprávné chování v poslední fázi vzestupu. (Aeppli, 1996, s. 152-153)

Právě tyto tři sny byly zvoleny pro ilustraci jungiánského výkladu a chápání snů a poukázaly na nejdůležitější body Jungovy teorie. Ukazují zejména to, že je třeba ke každému člověku přistupovat individuálně a stejně jednotlivě pojímat i sny daného člověka a nelze tedy stanovit nějakou všeobecně platnou metodu či teorii.

Komparace Freudova a Jungova přístupu k výkladu snů

Před začátkem samotného porovnávání přístupů Freuda a Junga k psychoterapii a konkrétně k výkladu snů je potřeba poukázat na to, že tyto dva muže do určité doby pojilo přátelství, které však poměrně náhle skončilo. První rozdíly lze následně pozorovat už v rozdělení psychiky nebo přístupu k libidu. Větší rozdíly jsou viditelné v přístupu ke snům a metodě jejich výkladu.

5.1 Rozchod Freuda a Junga, první odlišnosti v teoriích

Freud a Jung byli nejdříve přátelé. Jung Freuda v mnohém obdivoval a Freud si na Jungovi na oplátku cenil jeho mladistvé energie a rozsahu vzdělání. Rozdíly v jejich teoriích se začaly projevovat po jejich společné cestě do Spojených států, která se uskutečnila v roce 1909. Denně se na této cestě věnovali vzájemnému výkladu snů. Objevily se však i sny, které Freud nebyl schopen Jungovi vyložit, což ale nebylo důvodem jejich rozkolu. Jejich vztah zasáhl až Freudův sen, který mu Jung podle svého nejlepšího vědomí a svědomí vyložil, věděl však, že by byl schopen Freudovi poskytnout mnohem hlubší výklad, kdyby mu byl ochotný poskytnout více informací ze svého soukromí. To však Freud odmítl s tím, že by tak mohl přijít o svou autoritu. A právě tento Freudův postoj zasáhl Jungovo smýšlení o něm v takové míře, že Freudova autorita, kterou u Junga do té doby měl, byla rázem

pryč, neboť Freud podle Junga v tu chvíli postavil autoritu na vyšší místo nežli pravdu. (Jung, 1998, s. 147-148) Vše vyvrcholilo tím, že Jung roku 1914 rezignoval na funkci prezidenta Mezinárodní psychoanalytické společnosti (Jung, 2013, s. 42). Zřejmě i z důvodu ukončení jejich přátelství začal nazývat Jung svou praxi jako analytickou psychologií, neboť se chtěl podle Jolande Jacobi (2013, s. 14-15) odlišit od psychoanalýzy.

Odlišnosti jejich teorií, které se po tomto rozkolu v osobním vztahu Junga a Freuda, začaly objevovat, jsou patrné například už v odlišném rozdělování lidské psychiky. Jak Jung, tak Freud dělí psychiku na vědomou a nevědomou složku. Jung nevědomou složku dále rozděluje na osobní a kolektivní nevědomí. Silou, která udržuje rovnováhu mezi jednotlivými složkami, je psychická energie, libido. U Freuda figuruje na pomezí vědomí a nevědomí ještě předvědomí, které v podstatě chrání naše vědomí před jevy, které jsme vytěsnili do nevědomí. Proto je podle mého názoru i zjevné, proč Freud vnímá nevědomí jako zcela negativní a nebezpečnou složku lidské psychiky. Jung oproti Freudovi zastává názor, že nevědomí pro nás může být nebezpečné pouze v případě, že je náš postoj k němu nesprávný. Čím víc budeme nevědomí potírat, tím nebezpečnější pro nás může být. Když ale dojde k přijetí nevědomí, zbavíme se úzkostného pocitu, že nevědomí je pro nás nebezpečné. (Jung, 2004, s. 111) V kapitole 4.1 jsem již psala o progresivním a regresivním pohybu mezi vědomím a nevědomím. Rozdíl v přístupu Junga a Freuda k těmto pohybům spočívá v tom, že Freud nahlíží regresi jako zcela negativní, zatímco Jung ji považuje za stejně důležitou jako progresi, neboť i regrese může být prostředkem k dosažení psychické rovnováhy jedince (Jacobi, 2013, s. 65).

Také chápání libida se u Freuda a Junga liší. Freud definuje libido jako projev sexuálního pudu v duševním životě. Zdrojem libida jsou podle Freuda nejen erotogenní zóny, ale přispívají k němu i jiné důležité funkce v těle. (Freud, 1999, s. 176) Název libido tedy označuje ve Freudově pojetí jakousi hnací sílu sexuálních pudů (Freud, 1999, s. 183). Ale nejen to, libido je podle Freuda energetická metafora a zdroj životní síly. Projevy libida pak lze podle Freuda pozorovat nejen při namlouvání, ale také ve způsobech komunikace s druhými lidmi a postojích vůči kulturním a politickým podnětům. Freud tedy chápe libido, jako univerzální motivační strukturu. (Černoušek, 1996, s. 60) Jung tento přístup viděl zřejmě jako omezený a libido ve svém pojetí definoval jako obecnou psychickou energii, jakousi obecnou „životní sílu“, jejímž projevem je samozřejmě i sexualita (Stevens, 1996, s. 25). Hlavní funkcí

libida je podle Junga zachovávání rovnováhy energie v psychickém životě jedince (Jacobi, 2013, s. 62). Stejně jako fyzikální jevy jsou ty psychologické projevem určité změny energie, což dodává podle Junga psychice dynamický rozměr (Stevens, 1996, s. 27).

5.2 Rozdíly a podobnosti mezi freudovským a jungiánským výkladem snů

Odklon Junga od Freudovy psychoanalýzy způsobil také vznik odlišností v jejich teoriích, což se dotklo právě i výkladu snů. Freud i Jung zastávali názor, že ve snech dostává svůj prostor nevědomí. Nicméně funkci snů každý z nich viděl jinak. U obou mužů částečně vyplývá funkce snů z jejich chápání rozvržení vědomí a nevědomí.

Freud jednoznačně prosazoval tvrzení, že sen je splněním přání, které předchozího dne splněno nebylo, a tak bylo z vědomí vytěsněno do nevědomí. Zároveň Freud říkal, že sny fungují jako ochránci spánku před výbuchy potlačených impulzů (Hall, 2005, s. 24). Jung teorii splněných přání však považoval za dávno překonanou, neboť podle něj neexistují pouze sny, které by ukazovaly na nesplněná či vytěsněná přání (Jung, 2004, s. 105-106). V kapitole 3.3 jsem psala o tom, že si Freud vlastně uvědomoval omezenost své teorie, proto stanovil určité výjimky, kterými byly například úzkostné sny, kde podle Freuda zjevně selhala role předvědomí. Jung svoji teorii o funkci snu, stejně jako Freud, odvodil od svého postoje k nevědomí, které považoval za stejně důležité v udržování rovnováhy lidské psychiky (Jung, 2004, s. 140). Proto snům přisoudil zejména funkci kompenzační, která je popsána kapitole 4.3. Freud i Jung zastávali názor, že dění spojené se sněním je nezbytnou součástí psychologického fungování. Nicméně Jungova kompenzační funkce snu se vztahuje spíše k bdělému životu, protože reaguje na naše skutečné chování a pokouší se vyrovnat naše vyhraněné postoje (Hall, 2005, s. 24). Freud s tím ale nesouhlasil, protože ve snu se podle něj neukazují zbytky z předešlého dne. Pokud ve snech figuruje něco, co má souvislosti s běžnými denními událostmi, pak se podle Freuda jedná o jakousi nevědomou a během dne vytěsněnou snahu. (Freud, 1999, s. 173) S tím také souvisí, jak odlišně Freud a Jung nahlíží vnitřní konflikty člověka. Jung je neodvozuje od jednoho pudového základu, jako to činí Freud, ale považuje je za problém celé psyché. Řešení konfliktů Jung hledá z pohledu jejich aktuálního významu a nehledá řešení v době jejich vzniku, tedy v minulosti, což naopak dělá Freud. Jung tvrdil, že

každá životní situace potřebuje vlastní chápání. (Jacobi, 2013, s. 107) Jung klade důraz na přítomnost a spíše se snaží budovat vztahy mezi vědomím a nevědomím, které by měly pomoci člověku vytvořit si trvalou psychickou rovnováhu, než aby jako Freud hledal řešení konfliktů v době jejich vzniku. (Jacobi, 2013, s. 74)

Rozdíly jsou u Freuda a Junga také v přístupu k asociování, získávání doplňujícího materiálu ke snům. Zatímco Freud využíval volných asociací, Jung zjišťoval kontext a souvislosti prostřednictvím v podstatě řízeného asociování (Jacobi, 2013, s. 85). Jak bylo zmíněno v kapitole 3.3, Freudova metoda volného asociování spočívala v tom, že pacient sděloval vše, co se mu v souvislosti se snem vybavilo. Jung však měl v analýze snů v pozici terapeuta aktivnější roli, protože pacientovi systematicky pokládal otázky, aby zjistil okolnosti jeho života (Jung, 2004, s. 173-174). Jung celý proces zjišťování kontextu nazývá amplifikací a údajně podle Jacobi vyčítal Freudovi, že volnými asociacemi sice Freud dosáhne komplexu, ale nikdy o něm nebude vědět, zda je to ten pravý komplex. Při využití amplifikace dochází podle Junga k rozšíření a obohacení řetězu asociací o všechny analogické obsahy. Na rozdíl od volných asociací přináší při amplifikaci asociace jak pacient, tak terapeut, který udává směr, kterým se asociování bude ubírat tím, jaké otázky pacientovi pokládá. (Jacobi, 2013, s. 90-91) Freud by mohl podle mého názoru namítnout, že v takovém případě analytik příliš zasahuje do toho, jaké asociace pacient sdělí, čímž se ovlivní celý výklad snu. Cíl asociace se u Freuda liší od Jungovy teorie, protože Freud říká, že úkolem volného asociování je vybavení potlačených vzpomínek a jejich následné překonání.

Viditelně odlišný přístup než Jung má Freud k výkladu snových symbolů. Freudovu pojetí snové symboliky jsem se podrobněji věnovala v kapitole 3.5. Ve zkratce lze říci, že Freud stanovil ve své teorii takové symboly, které vždy představují určitou věc a nikdy jinou, proto Freud tvrdil, že všechny podlouhlé předměty považoval za symbol mužských pohlavních orgánů a všechny kulaté nebo duté za symboly ženských pohlavních orgánů (Jung, 2004, s. 130). Jungovi se tento přístup nelíbil a zastával názor, že nelze stanovit nějaké standardní symboly, protože nevědomé obsahy jsou za prvé mnohoznačné a za druhé jsou ovlivněny životní situací člověka (Jacobi, 2013, s. 78).

Za poslední důležitý rozdíl pokládám to, že Freud tvrdil, že u žádného snu nemá smysl se jím zabývat příliš dlouhou dobu. Po určité době je potřeba podle Freuda sen opustit a nevracet se k němu, protože sny budou na jeden a týž problém ukazovat,

dokud se s ním nevyrovnáme (Černoušek, 1988, s. 153). Podle mého názoru byl Freud tedy schopen poskytnout určitý výklad ihned po sdělení snu a volných asociací a zpět se k němu, například druhý den, již nevracel. Jung oproti tomu apeloval na věnování dostatečné pozornosti po sobě jdoucím snům, protože na počátku terapie můžeme podle Junga udělat při výkladu určitého snu chyby, ale sny, které budou následovat, nám mohou pomoci tyto chyby odhalit (Jung, 1995, s. 65). Oba dva podle mého názoru vnímali to, že všechny sny, které máme, mají nějaký společný cíl, který však každý z nich spatřoval v něčem jiném. Freud věřil, že se nemusíme jedním snem zabývat dlouhodobě, protože, dokud se nevědomí nevyrovná s daným problémem, bude se v dalších snech opět ukazovat a po čase jej odhalíme. Jung naopak pozoroval série snů, protože se chtěl vyvarovat chybám při výkladu, aby pomohl pacientovi co nejdříve dosáhnout vyrovnaného stavu mezi vědomím a nevědomím.

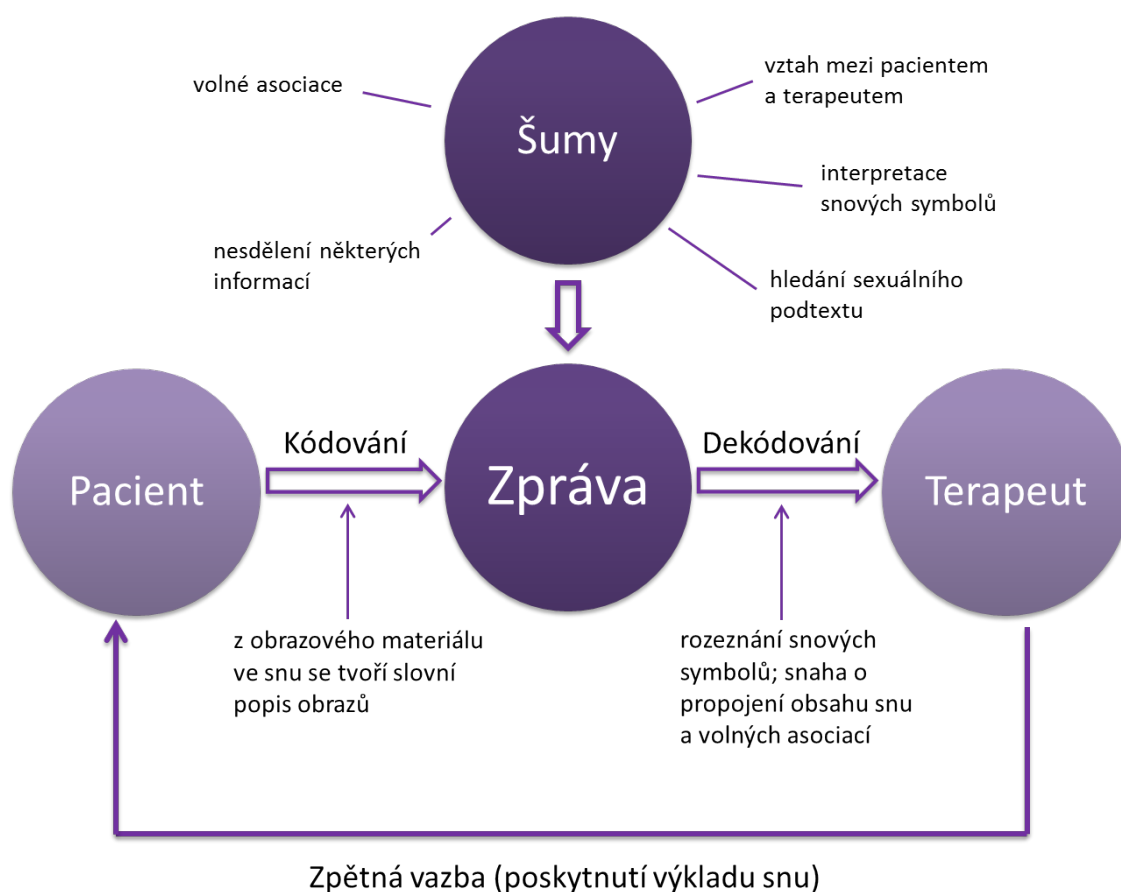
5.3 Znázornění rozdílností výkladu snů pomocí komunikačního schématu

Komunikačních schémat existuje mnoho, ale pro potřeby práce jsem vycházela z komunikačního schématu Ladislava Tondla (2006, s. 29), ve kterém figuruje vysílač, kanál a příjemce. Informace se na straně vysílače kóduje a na straně příjemce dekóduje. Celý proces komunikace však může být podle Jarmily Doubravové (2002, s. 20) narušen šumy v komunikačním kanále, které mohou být například akustického nebo významového charakteru. Společná oblast, která je pro přenos nutná, je zde terapie, konkrétně její část, kde se pacient snaží poskytnout popis snu a dostatek dalšího materiálu, který Freud nebo Jung potřebují pro výklad snu. Do schématu jsem také dodala zpětnou vazbu, neboť považuji její znázornění za důležité.

Freudova terapie začínala výzvou pacienta k tomu, aby se myslí přesunul do situace pozorného, ale nezaujatého pozorovatele sebe sama, jehož úkolem je s plnou upřímností sdělit vše, ať už se jedná o něco nepříjemného nebo zdánlivě nesmyslného (Freud, 1999, s. 170).

Pacient jakožto vysílač se tedy stal pozorovatelem svých snů a všech asociací, které se mu v souvislosti se snem vybavovaly. V první fázi musel nejprve být schopen svůj sen převést do řeči slov. Tuto fázi lze nazvat kódováním, při kterém se vytváří slovní popis snového obsahu, ke kterému se zároveň u Freuda připojují volné asociace. Kódováním vzniká zpráva, jež míří k příjemci, kterým je terapeut a který

5.3 Znázornění rozdílností výkladu snů pomocí komunikačního schématu

Obrázek 5.1: Komunikace při Freudově psychoanalytickém výkladu snů

musí zprávu dekodovat. Součástí dekodování zprávy o snu při Freudově terapii bylo zřejmě nejen správné rozluštění symbolů, které sen obsahuje, ale také propojení obsahu snu s poskytovanými volnými asociacemi. Freud nepokládal během terapie pacientovi otázky, protože mu zřejmě chtěl poskytnout dostatek volného prostoru pro asociování a nechtěl jej svými otázkami nijak ovlivnit.

Tím, že Freud do vyprávění pacientů nevstupoval, se mohlo snížit nebo naopak zvýšit množství šumů v komunikaci. Kdyby si Freud špatně vyložil nějaký symbol, nebo si špatně spojil poskytované volné asociace se snem, tak by toto právě byly šumy, které by ve značné míře ovlivnily výklad. Na obranu Freuda lze říci, že nechtěl svými otázkami ovlivnit to, co pacient sdělí, nechtěl jej navádět, čímž mohl oproti Jungovi množství šumů v komunikaci naopak snížit. Samozřejmostí je, a to platí u Freuda, ale také u Junga, že k určitému šumu může dojít už ve chvíli, když se

pacient pokouší snový obsah převést do slov. Terapeut pracuje vždy pouze s tím, co mu pacient sdělí, což může značným způsobem modifikovat i samotný výklad snu. Tím, co ovlivňuje komunikaci při Freudově terapii, může být i vztah terapeuta a pacienta, z čehož by mohlo vyplývat i to, že by se pacient zdráhal terapeutovi sdělit všechny volné asociace a popsat všechny snové postavy a situace. V mnohém může negativně ovlivnit samotný výsledek výkladu také Freudovo úsilí o naleznutí sexuálního podtextu téměř v každém snu.

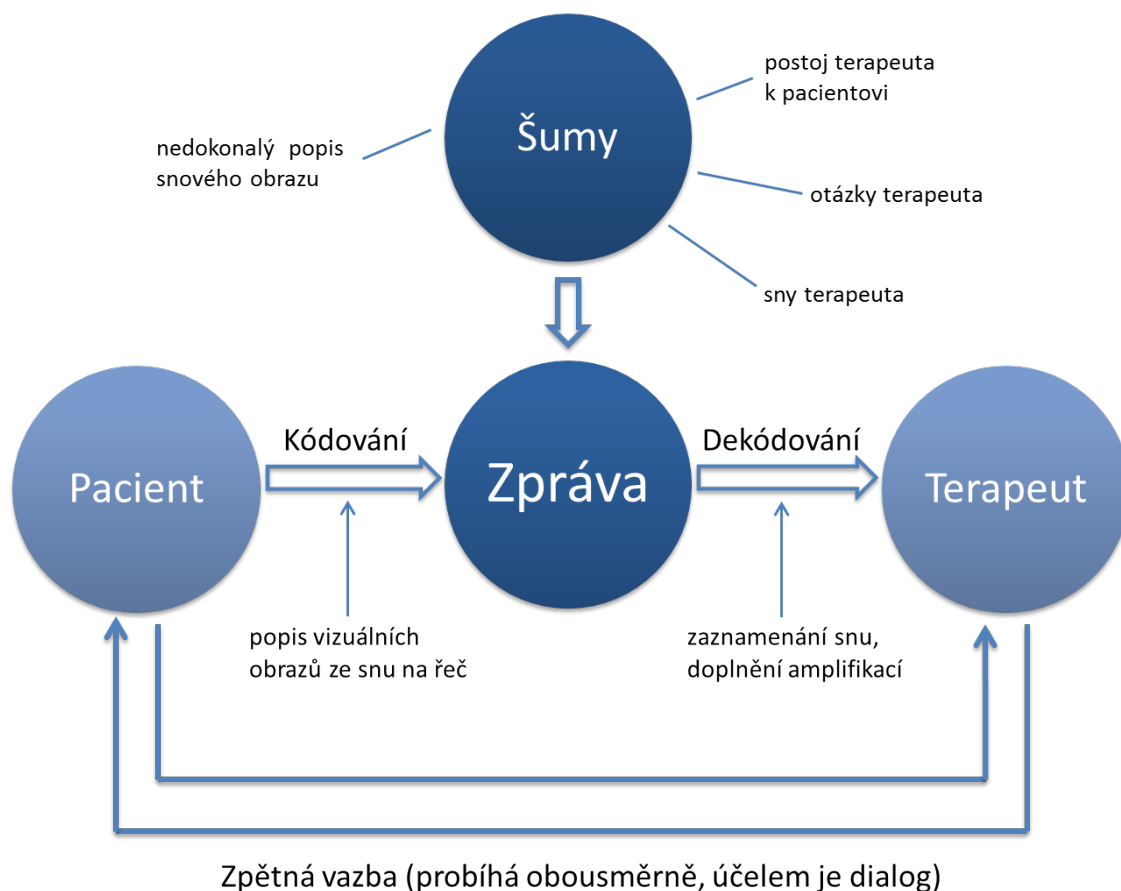
Zpětná vazba u Freuda probíhala až na konci sezení, kdy Freud získal všechny informace, o kterých usoudil, že mu pro výklad již postačují. Vzhledem k tomu, že Freud se ke snům zpětně nevracel, vždy poskytnul určitý výklad snu na konci terapie a to zřejmě i v případě, že si nebyl jistý jeho správností.

Freud sám přirovnával vyprávěný sen k textu, který je třeba přeložit a dobře si uvědomoval, že stejně jako můžeme udělat chybu při překladu textu z cizího jazyka, tak můžeme pochybit u překladu snových obrazů (Mannoni, 1997, s. 56-57). Otázkou zůstává, zda chtěl chybné výklady ospravedlnit svalením viny na pacienta, který mu podával popis snu, nebo naopak hledal chyby až ve svém výkladu, jakožto překladu snových vidění.

Základním účelem komunikace při Jungově terapii je vytvořit prostor, ve kterém bude docházet k proměně psýché. V tomto poli probíhal dialog, ne tok jedním směrem, jak tomu bylo u Freuda, neboť to Jung považoval za cestu k nesprávným závěrům. Freud se podle Junga mylně domníval, že terapeut může být pasivní plochou, na kterou pacient pouze promítne svoje problémy, neboť takový proces podle Junga nemohl být bezchybným. Vždy do něj totiž neúmyslně mohl zasáhnout pacient nebo také terapeut. (Hall, 2005, s. 55-56)

První krok je u Junga stejný jako u Freuda, pacient musí přetlumočit snové obrazy do řeči, provede tedy kódování, čímž vznikne zpráva, která dále pokračuje k terapeutovi, který ji musí dekodovat. Ve fázi dekodování pomáhala Jungovi amplifikace, informace o okolnostech života snící osoby, a archetypy. V podstatě ihned se otáčí role a terapeut se stává vysílačem, neboť pokládá pacientovi otázky týkající se asociací, které se pacientovi vybavují v souvislosti se snem. Celý proces střídání rolí se několikrát opakuje, neboť Jung klade důraz na to, aby terapie byla dialogem mezi pacientem a terapeutem a aby výsledkem terapie bylo pacientovo přijetí výkladu snu, který mu poskytne. Zpětná vazba je u Junga v podstatě oboustranná. Terapeut dává pacientovi zpětnou vazbu tím, že mu poskytuje interpretaci

5.3 Znázornění rozdílností výkladu snů pomocí komunikačního schématu

Obrázek 5.2: Komunikace při Jungově terapii

snu a pacient poté dává kladnou nebo zápornou zpětnou vazbu terapeutovi, když přijímá nebo odmítá poskytnutý výklad.

Podstatnou mírou mohou Jungův výklad snů, podobně jako Freudův, ovlivňovat šumy v komunikaci. Stejně jako tomu bylo u Freuda, již v první fázi, kdy má pacient za úkol popsat snové obrazy řečí, může dojít k chybám. Z toho, co bylo napsáno o Jungově terapii lze usoudit, že by Jung mohl za šum pokládat například i užívání nějaké pevně stanovené metody, která by mohla způsobit tendenční výklad snu. Šum v komunikaci při Jungově výkladu snů mohou způsobovat také otázky terapeuta, které mohou sice správně, ale někdy také mylně nasměrovat pozornost pacienta k určitým konkrétním osobám, situacím či jiným skutečnostem, které viděl ve snu. Vzhledem k tomu, že terapie u Junga je vedena jako dialog, může se stát, že bude terapeut do výkladu vkládat nějaké vlastní snové zkušenosti, a tím ovlivňovat

5.3 Znázornění rozdílností výkladu snů pomocí komunikačního schématu

i obsah výkladu pacientova snu. Případné chyby, které vzniknou, však mohou být odstraněny interpretováním jiných snů při následujících terapiích.

Sám Jung (1995, s. 65) uvádí, že každý výklad je hypotézou, pouhým pokusem o přečtení jakéhosi neznámého textu, proto také přikládal malou váhu výkladu jednotlivých snů a spíš spoléhal na relativní jistotu, kterou získával při výkladu sérií snů.

Výklad snů a teorie významu

S komunikací jako takovou se pojí i filozofické teorie významu. Nejvhodnější pro účely této práce bude porovnat komunikaci při výkladu snů s intencionální sémantikou Paula Grice, který se věnoval nejen rozlišení doslovného významu věty a větného významu mluvčího, ale také stanovil konverzační maximy, kterými by se měla řídit každá konverzace. V této kapitole se pokusím o aplikaci Griceovy teorie právě na výklad snů tak, jak jej zřejmě praktikovali Freud a Jung. Zejména se zaměřím na to, jakým způsobem pacient terapeutovi sděloval obsah svých snů nebo jak mohl být výklad ovlivněn, pokud se pacient neřídil maximami konverzace.

6.1 Význam mluvčího, význam věty

Na začátku terapie u Freuda i u Junga musel pacient slovy popsat obrazový obsah snu, který se mu zdál předchozí noc. Protože je sen převážně vizuálním materiálem, pacient mu musel dát status promluvy, převáděl jej do běžného jazyka tím, že vytvářel jakýsi popis snového děje. Grice by možná mohl říci, že pacient sám, když popisoval terapeutovi svůj sen, se terapeuta snažil přesvědčit o tom, že tento sen má určitý skrytý význam, a tudíž potřebuje jeho výklad. Toto lze aplikovat na Griceovo schéma: Pacient jako mluvčí popisem svého snu míní, že jeho sen má nějaký skrytý význam, zamýšlí tímto popisem vyvolat u terapeuta přesvědčení, že to tak je. Zároveň chce, aby terapeut tento pacientův záměr rozpoznal, a také zamýšlí, aby rozpoznání tohoto záměru bylo důvodem k tomu, že terapeut získá přesvědčení, že tento konkrétní sen musí být vyložen, protože by mohl ukrývat informace důležité pro pacientův život.

Samotný popis snu je pak promluvou složenou z vět. Věta jako taková je podle Grice rozložitelná na části, které samy o sobě mají význam (Marvan, 2010, s. 107). Například Freud při své analýze snu, která je uvedena v kapitole 3.6, rozložil celý sen na určité menší části a každou z těchto částí vyložil. Tak získal jakési dílčí interpretace, ze kterých vzešel závěrečný výklad snu, který v konkrétní případě byl, že sen mu splnil přání svalení viny za pacientčinu nemoc na Junga. Dalo by se tedy říci, že sen vzniká podobně jako naše běžná promluva, tedy, vysvětleno Griceovou terminologií, že výsledná procedura vzešla ze skládání základních procedur (Marvan, 2010, s. 108).

6.2 Kooperační princip a maximy konverzace při terapii

Pro užívání vět existují podle Grice ještě jiná pravidla než ta psychologická, podle kterých jednáme, když něco sdělujeme. V této souvislosti Grice zavádí princip kooperace, kterým by se měl řídit každý diskurz, a také čtyři konverzační maximy. (Peregrin, 2005, s. 178) V následujících kapitolách bude uvedeno, jak by se projevovalo řízení se těmito principy nebo jejich porušování při terapeutickém výkladu snů.

Účel komunikace se podle Grice dá stanovit hned na jejím začátku, například položením otázky (Grice, 2001, s. 222). Při výkladu snů, jakožto speciálním typem komunikační situace, je účelem komunikace zjištění obsahu snu a volných asociací v případě Freudovy terapie. Při Jungově terapii se naopak kromě obsahu snu zjišťoval kontext života snící osoby a amplifikace. Cíl komunikace naopak může být podle Grice buďto určitý nebo neurčitý, který je však typický pro volnou konverzaci (Grice, 2001, s. 222). Cílem komunikace při Freudově terapii bylo poskytnout výklad snů, který uspokojí touhu pacienta po poznání toho, co se mu sen snažil sdělit. U Junga bylo cílem terapie poskytnout alespoň částečné vysvětlení snu, přičemž nebyla vyloučena možnost, že bude výklad modifikován během následujících sezení.

Protože v konverzaci můžeme označit některé slovní výměny za konverzačně nevhodné, stanovuje Grice obecně platný kooperační princip, který říká, že máme činit svůj příspěvek ke konverzaci tak, jak je vyžadováno v její dané fázi přijatým účelem a směřováním rozhovoru, kterého se účastníme (Grice, 2001, s. 222). Tímto by se tedy měl řídit jak pacient, tak terapeut. Zvláště to platí při Jungově terapii, kdy

dochází k dialogu. Terapeut by tak neměl pokládat zbytečné otázky, nebo nějakým způsobem komentovat pacientovy odpovědi, aby nedocházelo při terapii k nedorozumění nebo ovlivnění pozdějšího výkladu. Freud sice do pacientova vyprávění nevstupoval, čímž podle pravidel psychoanalytické terapie dodržoval princip kooperace, ale nelze říci, že to vždy bylo to nejlepší, co mohl v dané situaci udělat pro cíl rozhovoru. Principu kooperace by se měl při Freudově terapii držet zejména pacient, který je v podstatě jediným členem komunikace, který tvoří nějaké příspěvky do konverzace.

Konverzační maximy Grice formuluje jako určité normativní principy, které podléhají principu kooperace. Rozlišuje čtyři druhy těchto maxim – kvantity, kvality, vztahu a způsobu. (Marvan, 2010, s. 113-114)

Maxima kvantity říká, že náš příspěvek do konverzace má být tak informativní, jak to vyžaduje daná situace. Sám Grice ale říká, že nadbytek informací by přece neměl být až tak škodlivý, protože pouze plýtvá čas, ale zároveň namítá, že nadbytek informací může být matoucí, protože může svést pozornost na vedlejší problémy, nebo může přivést posluchače k tomu, aby ve vedlejších informacích začali hledat nějaké záměry (Grice, 2001, s. 223). To přesně platí i při Freudově terapii, neboť pacient má sice volně asociovat a Freud vyžadoval, aby pacient sdělil vše, co se mu v souvislosti se snem vybavuje a nic neměl skrývat, ale zároveň by pacient neměl sdělovat nic navíc, aby strhnutím terapeutovi pozornosti k nějaké asociaci neovlivnil výsledný výklad snu. V podstatě to samé platí při Jungově terapii, ale kvantitu toho, co pacient sdělí, může svými otázkami, nebo jiným zásahem do konverzace, ovlivnit terapeut.

Druhá maxima kvality určuje, abychom přispívali pravdivě, tedy že nemáme říkat něco, o čem si myslíme, že to je nepravdivé, a ani něco, o čem nemáme dostatek informací (Marvan, 2010, s. 114). Lze říci, že mluvit pravdivě o snu je ve své podstatě poměrně těžké, neboť popis snového obrazu řečí je složitou záležitostí a zaručit pravdivost takového slovního sdělení zřejmě ani nelze. Zůstává ale důležité, aby si pacient do snu nic nedomýšlel a opravdu sděloval jen to, co viděl. Pro dodržení této maximy by měl pacient například raději přiznat nejistotu v tom, zda osoba, kterou ve snu potkal, je někdo, koho běžně potkává v bdělém životě nebo není.

K relevantnosti vyzývá maxima vztahu, ale Grice tvrdí, že tato kategorie může být sporná z toho důvodu, že je v podstatě v pořádku, když se témata konverzace mění (Grice, 2001, s. 224). Kategorie vztahu je jistě sporná v běžné konverzaci, ale

při terapii je podle mého názoru důležitá, protože by se stále měl pacient i terapeut držet cíle komunikace, kterým je výklad snů. Odchylka od tohoto tématu by mohla opět ovlivnit správnost výkladu.

Poslední maxima způsobu říká, abychom se vyhnuli nejasnému vyjadřování, víceznačnosti a drželi se stručných vyjádření, která budou mít řád (Marvan, 2010, s. 114). Být stručný a dodržovat řád mluvy při popisu snu lze pouze do určité míry, protože terapeut po pacientovi chce obvykle velice detailní popis snu. I když tedy v takovém případě pacient nebyl stručný, pořád tím neporušil princip kooperace, protože se vyjadřoval tak, jak to situace vyžadovala. Nejasnost a víceznačnost je spíše typická pro snový obsah samotný, což je věc, kterou pacient nemůže nijak ovlivnit. Pouze při popisu snu by mělo být v pacientových silách držet se toho, že nebude používat víceznačná nebo vágní slova, tedy že se bude snažit popsat sen jasně a konkrétně.

Sám Grice upozorňoval na to, že účastník komunikace může jakýmkoliv způsobem porušit některou ze zmíněných zásad. Pokud tak učiní vědomě, pak se snaží jednoznačně dát najevo, že nechce kooperovat, proto i očividné porušování maxim lze považovat za součást konverzace. (Grice, 2001, s. 227-228) Například Freud, když odmítl těsně před rozchodem s Jungem uvést některé souvislosti svého života, porušil maximu kvality, a tím v podstatě celý princip kooperace, tudíž jejich tehdejší komunikace nedostála svého cíle, což byl kompletní výklad Freudova snu. Obvykle se však zřejmě při terapii nestávalo, že by pacient porušoval princip kooperace, neboť přišel za terapeutem s tím, že chce mluvit o nějakém snu a chce se dobrat jeho výkladu. Musel tedy spolupracovat a dodržovat maximy, aby se společně s terapeutem dobrali vytyčeného cíle, správného výkladu snu.

Praktická část: vlastní výklad snů s využitím metody Freuda a Junga

Na závěr práce o výkladu snů považuji za důležité poskytnout vlastní příklady výkladu snů, při kterých použiji teoretické znalosti metody interpretace snů Freuda a Junga.

7.1 Sen třiaadvacetileté dívky

„Probudila jsem se v obrovském domě s velkými okny. Při pohledu za dům vedl nahoru kopec do lesa, na druhou stranu byla cesta z kopce dolů do malé vesničky, která se rozkládala v takovém v důlku. Pamatuji si, že vesnička byla zasněžená, zatímco les vypadal jarně. Ihned po probuzení jsem začala hledat muže. Když jsem se podívala z oken, viděla jsem toho muže, jak utíká do lesa. Hned jsem se ho vydala hledat, ale lesem neběžím, jen rychle jdu, ale muže nemohu najít. Po chvíli hledání potkávám dvě dívky, které mi tvrdí, že viděly nějakého muže jít směrem do vesnice, proto se vydám dolů směrem k vesničce. Procházím vesničkou, kde je opravdu zima a sníh, nahlížím do každého obchůdku, ale muže nenacházím. V jednom stánku, připadalo mi to asi spíš jako kavárna, najdu malé dítě zabalené do tmavomodré zavínovačky. Dítě má tmavé velké oči, do kterých, když se mu zadívám, tak přestávám myslet na muže, kterého jsem hledala, ale i tak cítím blažený pocit z toho, že jsem našla přesně to, co jsem hledala.“

Jak již bylo řečeno, snící dívce bylo 23 let, měla dlouhodobý, podle jejích slov poměrně spokojený, vztah s mužem, se kterým společně sdíleli domácnost, ale o bu-

doucnosti nepřemýšleli. Muž se podle jejích slov vyjadřoval tak, že děti si s ní chce pořídit, ale až za nějakou dobu. Ona sama měla velice kladný vztah k dětem, ale nepocítovala nijak nutnou potřebu si je hned pořídit.

Jung by v závislosti na zjištěném kontextu mohl sen vyložit tak, že okna znázorňují to, že by dívka měla ve vztahu otevřít oči. Komplikace spojené s rozdílným názorem na pořízení potomka, které si dívka nepřipouštěla, vyobrazuje kopec, do kterého musela běžet, když hledala muže. Dvě dívky, které v lese potkala a které jí sdělily, že viděly muže utíkat dolů do vesnice, neztotožnila s žádnými osobami z reálného života. Ve vesnici, kde hledala muže, ale našla dítě, což vyvolalo v dívce uspokojivý pocit. S ohledem na kompenzační funkci snu, kterou Jung snům připisuje, by tento sen mohl chtít dívce naznačit, že vědomě popírá, že touží po dítěti více, než po muži, tudíž její vědomý postoj, který dává najevo, tedy že s partnerem udržuje vztah i přesto, že se neshodnou v zásadní otázce dětí, je vyvažován snem. Jung by nejspíš dívce naznačil, že by se měla přestat chovat tak, že jí nevadí, že její partner netouží po dítěti, ale měla by mu to říci. Možná přijde o muže, jako tomu bylo ve snu, ale může potkat jiného, se kterým by mohla mít dítě v době, kdy po něm sama bude skutečně vědomě toužit.

Při freudovském volném asociování si dívka vzpomněla, že dům a les za ním jí připomínal obydlí, které viděla nedávno na fotce, kterou jí ukazovala přítelkyně z vysoké školy. Muž, kterého ve snu potkala, jí připomínal jejího partnera, ale nemohla s jistotou říci, jestli to byl on. Obchůdky, zřejmě i proto, že ve vesničce byla zima, se dívce asociovaly se stánky na vánočních trzích, které před časem navštívila. Dokonce se jí vybavilo, že se po cestě na tento výlet s partnerem bavili o tom, kdy by si rádi pořídili společného potomka. Pocit uspokojení, který na konci snu cítila, přirovnávala k pocitu, který by nastal, kdyby s partnerem skutečně dítě měli. Uvědomila si tedy, že po dítěti asi opravdu touží, ale nechce si to racionálně připustit. Poslední asociace, kterou sdělila, bylo, že snové dítě mělo oči, které jí nápadně připomínaly oči jejího partnera, a proto k dítěti pocítila lásku hned v první chvíli, kdy ho našla.

Freud by zřejmě v kontextu své teorie snů jako splněných přání, vyložil sen tak, že dívka zkrátka nevědomě touží spíš po dítěti svého partnera, než přímo po svém partnerovi. Sen jí toto přání vyplnil, proto na jeho konci pocítovala takovou míru spokojenosti, že ve snu nastalo to, co si tiše už delší dobu přála. Tento sen by nejspíš označil Freud za průhledný, protože je v něm zcela jasně viditelné, že plní

přání, které dívka odsunula do nevědomí. Freud by nejspíš zastával názor, že nepotlačila přání mít dítě kvůli partnerovi, neboť toho nakonec ve snu nenašla a hledat přestala, když objevila dítě, ale spíš kvůli svému nedokončenému studiu, proto ta zmínka o přítelkyni ze školy. Jistě by od Freuda slyšela, že se jedná o snadno vyložitelný sen, neboť skutečně odkazuje na nevyplněné přání, ke kterému je citově velice připoutaná, proto se tento sen objevil až určitou dobu po rozhovoru s partnerem a ne bezprostředně poté.

7.2 Sen dvaatřicetileté vdané ženy

„Neustále se mi vrací sny, ve kterých vidím padající letadla. Ale tenhle byl jiný. Nacházela jsem se na náplavce v nějakém světovém městě, okolo bylo mnoho mrakodrapů a moderních budov. Byl poměrně slunečný den, sama jsem se procházela podél řeky. Následně se zatáhla obloha a vypadalo to, že začne pršet. A začalo. Přičemž mě doběhl mladý a poměrně sympatický muž a nabídl mi deštník a společnou cestu někam do kavárny, kde bychom mohli déšť přechkat. Chvíli jsme společně šli a najednou jsem uslyšela zvuk letadla. Když jsem se ohlédla za sebe, na město se řítilo už částečně hořící letadlo. Řekla jsem tomu muži, že se musíme někam schovat, protože se to letadlo blíží. Muž však pouze stál a díval se na letadle, takže jsem se dala na útek. Schovala jsem se někam do jakéhosi tmavého podloubí, kde se mnou stálo ještě pár lidí a zpovzdálí jsem sledovala, jak letadlo dopadá na druhý břeh řeky.“

Podstatnou informaci podává žena již na začátku, když říká, že se jí katastrofické sny o padajících letadlech zdají často. Doplnila i to, proč uvádí, že sen byl jiný než ty předchozí. Ve všech katastrofálních snech údajně sleduje padající letadla z okna svého bytu, neděje se v těchto snech nic zvláštního, nepotkává v nich žádné osoby a obvykle se nachází právě v bezpečí svého bytu. Proto ji nejspíš tento sen utkvěl v paměti. V tomto snu se nacházela venku, tedy nijak nechráněná. Město, kterým se procházela, ji připomínal Londýn, ve kterém byla na dovolené se svým manželem. Postavu muže, kterého ve snu potkala, žena přirovnala k někomu, koho již někdy viděla, ale nebyla si jistá kde. Žena ale doplnila, že již nějakou dobu trvá obdiv jiného muže k její osobě a ona stále neví, jestli má mít s tímto mužem poměr a být tak nevěrná svému muži nebo ne.

Jung by nejspíš sen vyložil tak, že žena se cítí nerozhodná ve svém postoji ke svému muži, se kterým se cítí v bezpečí, a muži, který jí vyjadřuje svůj obdiv,

přičemž ví, že chování sympatií k tomuto muži je pohybem po opravdu tenkém ledě. Její nevědomí jí prostřednictvím snu chtělo naznačit, jaké nebezpečí, které sen převedl do katastrofické scény padajícího letadla, by ji čekalo, pokud by tomuto muži podlehla. Mohla by přijít o pocit bezpečí, který má se svým mužem, a zůstat sama ve společnosti pouze cizích lidí, jako tomu bylo v podloubí, ve kterém se na konci snu schovávala před padajícím letadlem.

Pomocí volných asociací by se Freud dozvěděl podobné věci jako Jung při zjišťování kontextu. Žena volně asociovala jiné sny o letadlech, město přirovnala k Londýnu, mluvila o svém nápadníkovi a zároveň si vzpomněla na svůj první a jediný let letadlem, který zažila a na který nemá zcela hezké vzpomínky. Freuda by nejspíš zaujal muž s deštníkem. Když si vzpomeneme na Freudův symbolismus pohlavních orgánů, zřejmě by podlouhlý předmět, kterým je deštník, přirovnal k mužskému pohlavnímu orgánu. Žena by se tedy s velkou pravděpodobností dozvěděla, že se bojí poměru a hlavně sexuálního styku se svým ctitelem, který vnímá předem jako stejně ohrožující či nepříjemný jako první let letadlem, který asociovala v souvislosti se snem.

Motiv padajících letadel se ženě vrací zřejmě z důvodu strachu z létání a mohl by nejspíš vždy přijít ve chvíli, kdy se okolo ní děje něco, co pociťuje jako ohrožující její existenci. To je ovšem pouze domněnka, neboť žena nebyla schopná sdělit, respektive rozpomenout se, v jakých životních situacích se jí sny o haváriích letounů vracejí.

Závěr

Z dnešního stavu klasifikace snění podle funkce, které bylo prezentováno v první kapitole, lze poznat, že psychologické koncepce snu Freuda a Junga přinesly skutečně něco, co má už několik desítek let na poli psychologie své místo. I přesto, že dnes se spíše většina vědců soustředí na pozorování mozkové aktivity během REM fáze spánku, mnohé z nás stále zajímá, co nám sny chtějí svým dějem ukázat.

Freud jakožto zakladatel psychologie snu podal vysvětlení úlohy snů v našich životech. Jako první lékař se odvážil připsat snům psychologický rozměr a nějaký skrytý význam, který potřebuje výklad. Sny označil za ochránce spánku a zároveň jim přisoudil funkci plnění nevědomých nebo spíše do nevědomí odsunutých přání. Freud si vytvořil vlastní metodu volných asociací, při které naslouchal všemu, co mu pacienti chtěli v souvislosti se snem sdělit, a na tomto základě jim pak poskytl výklad. Podle mého názoru nebyl Freud v některých ohledech zcela pečlivý, zejména když se vyjadřoval ve smyslu, že se žádným snem nemá cenu zabývat delší dobu. Ale i k tomu měl své teoretické důvody. Nemohu nesouhlasit s těmi, kteří Freuda kritizovali za jeho přílišný důraz kladený na dětskou sexualitu a dětská sexuální traumata, která se ve snech mají člověku vracet, dokud se s nimi nevyrovná. Jako přehnaný se zároveň může jevit Freudův výklad snových symbolů, který se také soustředí zejména na sexuální tematiku. Přesto nelze Freudovi upřít velký význam v otevření dveří vědeckému přístupu k něčemu tak opředěnému tajemstvím, jako jsou sny.

Jung v podstatě plynule na Freuda navázal a dlouhou dobu podporoval jeho teorii. To ovšem trvalo jen do chvíle, než skončilo jejich přátelství. Poté Jung vytvořil vlastní teorii, kterou záměrně nazval analytickou psychologií, aby se od Freuda od-

lišil. Přestože se zabýval výkladem snů, nikdy nestanovil žádnou přesnou metodu. Z pohledu na funkci snů se mi Jungův přístup jeví jako racionálnější a také metoda výkladu se zdá v některých aspektech propracovanější než Freudova, například i tím, že Jung rozlišil dva druhy výkladu, a to na subjektivní a objektivní úrovni. Zároveň se snažil předcházet chybám při výkladu sledováním a vykládáním sérií snů, čímž ale naopak mohl významnost některého snu částečně podcenit. Osobně souhlasím s Jungem, že se člověku promítají do snů jeho postoje, proto je pro výklad důležitý i životní kontext snící osoby. Freud jej sice také bral v úvahu, ale v trochu jiném ohledu, neboť se zaměřoval zejména na dětské prožitky, které by měly podle něj ovlivňovat snění.

Na základě studia obou teorií nemohu říci, která z nich je v praxi použitelnější. Cílem práce bylo podat porovnání obou přístupů, ze kterého si sám čtenář může vytvořit úsudek o tom, jestli by se přiklonil spíše k freudovskému nebo jungiánskému výkladu snů. Z komparace vyplynuly mnohé rozdíly mezi Freudovou a Jungovou teorií, počínaje již rozdílným chápáním libida a rozdělením psychiky a konče odlišným přístupem k funkci snů nebo získávání asociací. I přes tyto značné rozdíly zůstává oběma teoriím společný jmenovatel, kterým jsou nejen vlastní sny Freuda a Junga, ale zejména sny jejich pacientů. Touha po porozumění snům se u Freuda i u Junga uspokojovala právě během terapie s pacienty. Komunikace, která při sezeních probíhala, se také lišila, proto z uvedených komunikačních schémat vyplynuly další rozdíly. Freud pouze pacientům naslouchal a při terapii kladl spíš důraz na vztah, který se mezi pacientem a terapeutem vytvoří. Jung oproti tomu zdůrazňoval aspekty dialogu, tudíž lpěl na důležitosti komunikace mezi pacientem a terapeutem. Při popisu komunikačních situací během terapie jsem vycházela pouze z teorie, proto je tato část zejména zamyšlením nad tím, jak mohou být výklady snu poskytovány terapeutem, bez ohledu na to, zda používá Freudovu nebo Jungovu metodu, ovlivněné komunikační situací a postojem jednotlivých účastníků k dosažení cíle komunikace.

Protože každá terapie je ve své podstatě konverzační situací, byla pro porovnání výkladu snů s teorií významu zvolena právě Griceova teorie, která se zaměřuje na mluvčího a komunikaci jako celek. Důležitost dodržování kooperačního principu a zejména konverzačních maxim při psychoterapii je podle mého názoru zjevná, neboť v případě porušení těchto dvou teoretických aspektů může dojít ke značnému ovlivnění konečného výkladu snu. Freud a Jung zřejmě spoléhali na to, že pacient s nimi mluví pravdivě a chce také naplnit cíl sezení, kterým bylo vyložení snu.

Svým způsobem tedy Freud i Jung věřili v to, že jejich konverzace s pacientem se řídí něčím, co lze připodobnit ke kooperačnímu principu.

Praktické uplatnění získaných teoretických znalostí je pouze pokusem o jungiánský a freudovský výklad a mohl by být nápomocný těm, kteří se rozhodnou interpretovat své sny. To, ke které metodě se při výkladu snů jednatelce přikloní, závisí na tom, jestli souhlasí spíše s funkcí snu definovanou Freudem nebo Jungem. Řídit se však lze i citátem z pohádky *Byl jednou jeden král*, který zní: „*Můj sen je můj sen a můj sen bude dělat, co já chci, aby dělal,*“ a nepřipisovat tak snům žádnou jinou funkci než takovou, že sny ukazují, co my sami chceme vidět.

Literatura

- AEPPLI, Ernst. *Psychologie snu (včetně 500 symbolů ve snech)*. Vyd. 1. Praha: Sagittarius, 1996. 366 s. ISBN 80-90189-82-2.
- ČERNOUŠEK, Michal. *Sen a snění*. Vyd. 1. Praha: Horizont, 1988. 179 s.
- ČERNOUŠEK, Michal. *Sigmund Freud, dobyvatel nevědomí*. Vyd. 1. Litomyšl: Paseka, 1996. 181 s. ISBN 80-71850-82-9.
- DIECKMANN, Hans. *Sny jako řeč duše: hlubinně psychologický výklad snů*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. Překlad Jan a Kristýna Černí. 205 s. ISBN 978-80-7367-724-4.
- DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Sémiotika v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 159 s. ISBN 80-7178-566-0.
- FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1909-1913*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek, 1997. Překlad Miloš Kopal, Ladislav Kratochvíl, Ota Friedmann. 405 s. ISBN 80-86123-03-0.
- FREUD, Sigmund. *Výklad snů; O snu*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek, 1998. Překlad Otakar Vochoč. 711 s. ISBN 80-861-2308-1.
- FREUD, Sigmund. *Mimo princip slasti a jiné práce z let 1920-1924*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek, 1999. 383 s. ISBN 80-86123-09-X.
- FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1913-1917*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2002. Překlad Miloš Kopal. 392 s. ISBN 80-861-2318-9.

- FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1925-1931*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2007. Překlad Miloš Kopal. 462 s. ISBN 80-861-2323-5.
- GRICE, Paul. Logika a konverzace. In FIALA, Jiří (Ed.) *Analytická filozofie: Druhá čítanka*, Vyd. 1. Plzeň: O.P.S Michal V. Hanzelín ve spolupráci s ZČU, 2001. ISBN 80-238-8519-7, s. 217-241.
- HALL, James A. *Jungióanský výklad snů: příručka k teorii a praxi*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005. Překlad Petr Bob. 120 s. ISBN 80-85880-38-5.
- HARTMANN, Ernest. *The nature and functions of dreaming*. Vyd. 1. New York: Oxford University Press, Inc., 2011. 177 s. ISBN 01-997-5177-3.
- HOBSON, J. Allan. *Dreaming: An introduction to the science of sleep*. Vyd. 1. New York: Oxford University Press, Inc., 2003. 177 s. ISBN 01-928-0482-0.
- HOBSON, J. Allan. *Dreaming: A very short introduction*. Vyd. 1. New York: Oxford University Press, Inc., 2005. 153 s. ISBN 0-19-280215-1.
- JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013. Překlad Ludmila Menšíková, Jiří Kocourek, Zdeněk Jančařík. 210 s. ISBN 978-80-262-0353-7.
- JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1995. JACOBI, Jolande Székács (Ed.). Překlad Karel Plocek. 277 s. ISBN 80-20005-43-9.
- JUNG, Carl Gustav. *Vzpomínky, sny, myšlenky C.G. Junga*. Vyd. 1. Brno: Atlantis, 1998. JAFFÉ, Aniela (Ed.). Překlad Karel Plocek. 395 s. ISBN 80-710-8178-7.
- JUNG, Carl Gustav. *Symbol a libido: (symboly proměny I)*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2004. Překlad Eva Richtrová, Petr Patočka. 336 s. ISBN 80-85880-11-3.
- JUNG, Carl Gustav. *Červená kniha - Liber Novus: čtenářská edice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. SHAMDASANI, Sonu (Ed.). Překlad Petr Babka. 547 s. ISBN 978-80-262-0490-9.
- MANNONI, Octave. *Freud*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. Překlad Monika Čapková. 188 s. ISBN 80-71980-36-6.

- MARVAN, Tomáš. *Otázka významu: cesty analytické filosofie jazyka*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2010. 202 s. ISBN 978-808-7258-330.
- PEREGRIN, Jaroslav. *Kapitoly z analytické filosofie*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2005. 319 s. ISBN 80-7007-207-5.
- REVUNSUO, Annti. The reinterpretation of dreams: An evolutionary hypothesis of the function of dreaming. In PACE-SCHOTT, Edward F. (Ed.) *Sleep and dreaming: scientific advances and reconsiderations*, Vyd. 1. New York: Cambridge University Press, 2003. ISBN 05-210-0869-7, s. 85-109.
- STEVENS, Anthony. *Jung*. Vyd. 1 Osobnosti (Argo). Praha: Argo, 1996. Překlad Štěpán Kovařík. 176 s. ISBN 80-720-3021-3.
- STORR, Anthony. *Freud*. Vyd. 1 Osobnosti (Argo). Praha: Argo, 1996. Překlad Jiří Míka. 159 s. ISBN 80-85794-93-4.
- TONDL, Ladislav. *Problémy sémantiky*. Vyd. 4 Prameny k dějinám českého myšlení. Praha: Karolinum, 2006. PALEK, Bohumil (Ed.). 413 s. ISBN 80-246-1075-2.

Resumé

What is the nature of dreaming, what is the function of dreams and can we interpret dreams? These were the questions that had been here since ancient times and even today people want to know answer to these questions. The first person who tried to support interpretation of dreams by scientific argument was Sigmund Freud who was succeeded by Carl Gustav Jung. Both tried to explain the psychological nature of dreams and pointed out to the need of their interpretation for proper psychological functioning of human being.

The goal of this thesis is to explain Freud's and Jung's theory of dream interpretation and on this basis point out similarities and differences between these conceptions. Furthermore, I have to state connection between interpretation of dreams and Grice's theory of meaning, and then demonstrate theoretical knowledge of Freud's and Jung's interpretation of dreams in my own interpretations.

The first part presents the classification of dreams according to their function, which is based on what function Freud and Jung attributed dreams. The second part describes Freud's approach to dreams and their interpretation, the following chapter focuses on the interpretation of dreams in Jung's analytical psychology. In the fourth chapter you can find a comparison of these two approaches of dream interpretation and comparison of communication during Freudian and Jungian psychotherapy. During the investigation some similarities were founded in the Freud's and Jung's conception of human psyche. In the interpretation of dreams and communication with patients, however, their approach differs in many ways. The fifth part is devoted to the link between the interpretation of dreams and Grice's theory of meaning. Particularly emphasized is the observance of cooperative principle

and maxims of communication. It was founded that both are very important for achieving a correct interpretation of the dream. In the last practical part there are two personal interpretations of dreams, which demonstrate the ability to use the acquired theoretical knowledge in practice.

From the whole thesis it is obvious that the dream interpretation was changing over time but everything confirms that Freud and Jung laid the foundations of the scientific investigation of dreams and its interpretation for which the communication between patient and therapist is essential.